

BİLİMSEL TEFSİRE FARKLI BİR YAKLAŞIM: ZAĞLÛL NECCÂR ÖRNEĞİ

Abdullah TEMİZKAN*

Öz

Kur'ân'da kâinatla ilgili âyetleri modern bilimin ışığında okuyan bilim adamlarından biri Zağlûl Neccâr'dır. Bu çalışmada, bilimsel tefsir/i'câz konusunda öne çıkan katı, esnek ve dengeli yaklaşımları tahlil ve tenkîde tabi tutan Zağlûl Neccâr'ın görüşleri incelenecektir. Bilimsel tefsirde dengeli bir yaklaşım sergileyen Neccâr, ilmî i'câz ile bilimsel tefsiri birbirinden ayırmaktadır. Zira bilimsel tefsirde teoriler ve bilimsel gerçekler kullanılırken, ilmî i'câz'da sadece bilimsel gerçeklere yer verilmektedir. Kevnî âyetleri bilimsel gerçekleri kullanmak suretiyle yorumlamaya çalışan Neccâr, bu yorumlarıyla kevnî âyetlerin anlam zenginliğini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Zağlûl Neccâr, semâ, yerküre, hayvan, bitki ve insan gibi varlık sahalarıyla ilgili âyetleri ilmî i'câz bağlamında açıklamıştır. Onun, bilimsel tefsirle ilgili çıkarımlarını konulu veya bir tür işârî tefsir olarak değerlendirmek mümkündür. Jeoloji alanında önemli başarılarla imza atan bir bilim adamının kevnî âyetlere ilişkin özgün yorumlarının ortaya konulması bu çalışmanın öncelikleri arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Bilimsel Tefsir, Bilim, İlmî İ'câz, Zağlûl Neccâr

A DIFFERENT APPROACH TO SCIENTIFIC TAFSİR: THE EXAMPLE OF ZAGHLOUL EL-NAGGAR

Abstract

Zaghloul el-Naggar is one of the scientists who reads the Qur'anic verses about the universe in the light of the modern science. In this study, the views of Zaghloul Neccâr, who analyzes and criticizes the rigid, flexible and balanced approaches to scientific tafsîr/i'jaz, will be examined.

Zaghloul el-Naggar has a balanced approach to scientific tafsîr and he separates scientific i'jaz from scientific tafsîr. Because while theories and scientific facts are used in the scientific tafsîr, only the scientific facts are hand led in the scientific i'jaz. Neccâr, who attempts to interpret the Qur'anic verses related to the universe (kevnî) by using scientific facts, aims to reveal the richness of the meanings of the kevnî verses with these interpretations. Zaghloul el-Naggar explains the verses related to the element of the universe such as the sky, the earth, animal, plant and human being in the context of the scientific i'jaz. His inferences about the scientific tafsîr may be considered as either a thematic tafsîr or a sûfî tafsîr.

It is one of the priorities of this work to put forward the original interpretations of the kevnî verses of a scientist who has made significant achievements in the field of geology.

Keywords: Tafsîr, Scientific Tafsîr, Science, Scientific I'jaz, Zaghloul el-Naggar

Makale gönderim tarihi: 25.12.2017, kabul tarihi: 05.04.2018

Doi: 10.26791/sarkiat.370603

* Doktor Öğretim Üyesi, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, a_temizkan@hotmail.com

Giriş

İnsanlığa hidâyet ve rahmet¹ olarak gönderilen Kur'ân'ın tefsiri, kendisine tebyin² görevi verilen Hz. Peygamber ile başlamıştır. Daha sonra sahabe ve tabiün nesli Kur'ân'ın anlaşılmasında önemli katkıda bulunmuştur. Seleften aktarılan açıklamalar daha çok rivâyet ve dil temelli olmuştur. Selefin, risâletin kaynağına yakınlığı, Arap dilinin henüz bozulmaması ve derin görüş ayrılıklarının olmaması yapılan izahların kısa ve net olmasında rol oynamıştır. Sahabe ve tabiün döneminden sonra gelen etbâu't-tabiîn nesli Kur'ân'ı açıklama ve yorumlama faaliyetlerini genişletmiş ve nihayetinde bir usûle bağlamıştır. Oluşan usûl, sonraki aşamalarda Müslüman olan millet ve kültürlerin katılımıyla farklı boyutlara ve renklere sahip olmuştur.

İslâm'a giren milletlerin beraberlerinde getirmiş oldukları kültürün etkisiyle Müslümanların düşünce dünyasında sorular ve sorunlar baş göstermiştir. İslâmî ilimleri farklı oranlarda etkileyen bu sorular ve sorunların Tefsir ilmine yansması da kaçınılmaz olmuştur. Tefsiri etkileyen mezkûr kültür, tercüme yoluyla kendisini kuvvetli bir şekilde hissettirmiş ve bunun neticesinde farklı ilimlerin Müslümanların dünyasına girmesine sebebiyet vermiştir. Farklı ilimlerin İslâm havzasında vücûd bulması, beraberinde farklı yorumların oluşumuna zemin hazırlamıştır. Tefsir ilmi de doğal olarak bu durumdan etkilenmiş ve bu alanda yeni renkler ve farklı tonlar oluşmuştur.

Bilimsel Tefsir, Kur'ân'ın anlaşılması ve yorumlanmasında tarihsel süreç içerisinde oluşan renklerden biridir.³ Aslında bilimsel tefsir, bir yöntem şeklinde adlandırılrsa bile, onu Kur'ân'ın bir kısım âyetlerini yorumlama ameliyesi olarak değerlendirmek daha doğrudur. Çünkü yöntem, daha genel bir karaktere sahiptir.

Bilimsel tefsir, köklerinin asr-ı saadete kadar uzandığı varsayılan,⁴ ancak on dokuzuncu yüzyıldaki bilimsel gelişmelerin etkisiyle daha fazla gündeme gelen bir yaklaşımdır. Günümüzdeki anlamıyla tartışmaya konu olan bu yaklaşım, toptan kabul veya ret arasında sıkışıp kalmıştır. Oysa bilimsel tefsirin imkânı ve geçerliliği konusunda bu iki uç yaklaşımın dışında farklı görüşler de mevcuttur.⁵

İslâm dünyasında büyük tartışmalara yol açan bilimsel tefsirin tarihi, mahiyeti ve sorunları ayrı bir çalışmanın konusudur. Nitekim ülkemizde ve İslâm dünyasında bu türden çok sayıda çalışma bulunmaktadır.⁶ Söz konusu çalışmaların genel tercihi bilimsel tefsirin gerekliliği yönünde olsa bile,⁷ bu yaklaşımın tutarsızlığını ortaya koymaya çalışan akademik çalışmaların varlığından da söz etmemiz mümkündür.⁸

Günümüzde bilimsel Tefsiri savunan ilim adamlarından biri de Jeoloji dalında çok sayıda ödüle sahip olan Prof. Dr. Zağlûl Neccâr'dır. Neccâr, *ilmî i'câz* alanındaki

¹ Lokmân, 31/3.

² Nahl, 16/44.

³ Yusuf el-Karadâvî, *Keyfe Neteâmelu maa'l-Kur'âni'l-Azîm*, Dârü's-Şürûk, Kahire 2009, s. 369.

⁴ Veysel Güllüce, *Bilimsel Tefsîrde Usûl*, Aktif Yayınevi, Erzurum 2007, s. 12.

⁵ Hind Şelebî, *et-Tefsîrü'l-İlmî li'l-Kur'âni'l-Kerîm beyne'n-Nazariyyât ve't-Tatbîk*, Matbaatu Tunus, Kartac 1985, s. 15-16.

⁶ Bilimsel Tefsîr çalışmalarının geniş bir listesi için bk.: Abdurrahman Ateş, "Geçmişten Günümüze Bilimsel Tefsîr Okulu", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, II, (2002), s. 130-133.

⁷ J.J.G. Jansen, *Kur'ân'a Bilimsel-Filolojik-Pratik Yaklaşımlar*, çev. Halilrâhman Açar, Fecr Yayınevi, Ankara 1993, s. 69; Ahmed Ömer Ebû Hacer, *et-Tefsîrü'l-İlmî li'l-Kur'ân fi'l-Mîzân*, Dârü'l-Medârî'l-İslâmî, Beyrut 2001, s. 141-928; Ahmet Akbaş, "Bilimsel Tefsîre Dair Tartışmaların Güncel Değeri", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi*, 2016/3, Yıl:7, Cilt:7, Sayı:15, s. 84-87.

⁸ Süleyman, Gezer, *Kur'ân'ın Bilimsel Yorumu*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2009, s. 127-189.

çalışmalarıyla öne çıkmaktadır. Makalemizin konusunu teşkil eden Neccâr'ın kevnî âyetler hakkındaki görüş ve değerlendirmeleri genel anlamda bilimsel tefsir içerisinde değerlendirilebilir. Çalışmamızda Zağlûl Neccâr'ı seçmemizdeki esas gaye, ülkemizde yeterince tanınmamış⁹ olan Müslüman bir bilim adamının Kur'ân'daki kevnî âyetlere getirdiği yorumları ve bu yorumların arka planını ortaya koymaktır.

Kevnî âyetlerin tefsirini içeren ve dört cilt halinde yayımlanan bir esere sahip olan Neccâr'ın, tv programları, gazete ve dergilerde yazdığı makalelerinin yanı sıra kendisiyle yapılan çok sayıda röportaj da bulunmaktadır. Bunların dışında dünyanın birçok ülkesinde gerçekleştirilen konferans, panel ve sempozyum gibi organizasyonlarda bilimsel Tefsir ve ilmî i'câz hakkında sunumlar yapmış ve hala yapmaya devam etmektedir.

Zağlûl Neccâr'ın kevnî âyetlere dair geliştirdiği yorumlar çalışmamızın eksenini oluşturmaktadır. Bu yorumların başta teorik boyutu daha sonra da kevnî âyetlere tatbiki ele alınacaktır. Söz konusu yorumların tasvir ve tahlili yapılarak İslâmî ilimlere vakıf olan Müslüman bir jeologun kevnî âyetlere dair yaptığı açıklamaların farklılığını dikkatlere sunmak makalenin öncelikli hedefidir.

1. ZAĞLÛL RAGİB MUHAMMED en-NECCÂR

1. 1. Hayatı

17 Kasım 1933 yılında Kahire'de doğan Zağlûl Neccâr, dindar bir aile ortamında yetişir ve, Kur'ân hafızı olan babasının yardımıyla Kur'ân'ı çocuk yaşlarında ezberler. Hafızlığını köyde tamamlayan Zağlûl Neccâr 9 yaşında Kahire'de bir ilkokula başlar. İlkokulu tamamladıktan sonra 1946'da Şubra Lisesi'ne kaydolar. Bu lisenin ilk mezunlarından olan Neccâr, adı geçen lisede üstün başarılar gösterir.

Lise mezuniyetinden sonra Kahire Üniversitesi Fen Bilimleri Fakültesi'ne başlayan Neccâr, burada yeni açılmış olan Jeoloji bölümünde öğrenimini sürdürür. Bu bölümde üstün başarılar elde eder. Üniversiteden üstün bir derece ile mezun olan Neccâr, siyasî gösterilere katılır ve tutuklanır. Daha sonra mahkeme onun beraatine karar verir.

“Sahra Petrol” adında bir özel şirkette işe başlayan Neccâr'ın, daha sonra çeşitli yerlerde çalışma izni için yaptığı başvurular siyasî kararlarla reddedilir. İki yıl Nil Vadisi Fosfat Madenleri'nde çalışır. Çalışma süresince şirket ve çalışanları üzerinde olumlu etkileri olur. Bu arada üniversiteye atanmamasına karşı dava açar. Davayı kazanır. Aynu'ş-Şems üniversitesinde bir yıl kadar çalıştıktan sonra yine siyasî bir kararlar görevden uzaklaştırılır. Görevden alınan Neccâr daha sonra Sînâ yarım adasındaki kömür madenlerinde çalışır. Buradaki çalışması Riyâd'daki Melik Suud üniversitesine seçilmesine kadar sürer.

İngiltere'nin Wales Üniversitesi'nde yüksek lisans yapan Neccâr, 1963 yılında aynı üniversitede jeoloji alanında doktorasını tamamlar. İleri araştırmalar için verilen Robertson bursuna hak kazandığı gibi, adı geçen üniversiteden doktora sonrası bursunu da almaya devam eder. 1972'de profesörlük ünvanını elde

⁹ Yaptığımız araştırmaya göre, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Mehmet Acar tarafından sürdürülen bir yüksek lisans çalışması ve Mehmet Demirci'nin, *KSÜ İlahiyat Fak. 2015 yılı ve 25 sayılı* dergisinde yer alan “Zağlûl en-Neccâr'ın “*Tefsîrû'l-Âyâtî'l-Kevniyye*”si Örneğinde Ankebût Sûresi 41. Ayetin İlmî Tefsîr Geleneği Bağlamında Tahlili” adlı makalesi bulunmaktadır. Ayrıca yakın zamanda Ahmet Akbaş tarafından hazırlanan kitap çalışmasını zikretmek gerekir. Giriş, Zağlûl Neccâr ile yapılan söyleyişi ve Neccâr'ın üç makalesinin çevirisinden oluşan “*Prof.Dr. Zağlûl en-Neccâr ile Bilimsel Tefsîr Üzerine*” adlı bu çalışma 2017 yılında Nida yayıncılık tarafından yayımlanmıştır.

edinceye kadar öğretim kurulu görevlerini yerine getirir.¹⁰ Profesörlük ünvanını aldıktan sonra Wales, el-Kuveyt, Katar, el-Melik Fahd Petrol ve Aynu'ş-Şems üniversitelerinde çalışan Neccâr, ayrıca Kaliforniya üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak ders verir. Adı geçen görevler dışında birçok kurumda danışmanlık, yönetici ve üyelik görevleri bulunan Neccâr, halen Ürdün İslâm Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

1. 2. Eserleri ve Faaliyetleri

İlerleyen yaşına rağmen halen ilmî çalışmalarına devam eden Zağlûl Neccâr'ın iki yüz civarında makalesi ve tebliğinin dışında resmî internet sitesinin kaydettiğine göre yetmiş kitabı bulunmaktadır.¹¹

Zağlûl Neccâr'ın bilimsel Tefsirle ilgili çok sayıdaki yayını onun üretken bir ilim adamı olduğunu göstermektedir. Ancak eserlerinin geneli incelendiğinde bilgi tekrarlarının varlığı dikkat çekmektedir. Neccâr, kimi zaman aynı bilgileri farklı isimler adı altında yeniden yayımlamıştır. Örneğin dört cilt şeklinde yayımladığı *Tefsiru'l-Âyâti'l-Kevniyye fi'l-Kur'âni'l-Kerîm* adlı çalışmasındaki bilgileri sadece format değişikliğiyle; bir seçki biçiminde *Muhtârât min Tefsir'i'l-Ayâti'l-Kevniyye fi'l-Kur'âni'l-Kerîm* adıyla yayımlamıştır. Yine beş cilt halinde *el-İnsan fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, *el-Hayvân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, *es-Semâ fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, *el-Arz fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, *Halku'l-İnsân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm* isimleriyle yayımladığı eserler de *Tefsiru'l-Âyâti'l-Kevniyye fi'l-Kur'âni'l-Kerîm* adlı çalışmasının konular şeklinde düzenlenmiş halidir.

Zağlûl Neccâr'ın, isimlerini zikrettiğimiz eserlerinin dışında şu eserleri mevcuttur.

en-Nebât fi'l-Kur'âni'l-Kerîm (1-5), *Havâtir...fi Maiyeti'l-Hâtemi'l-Enbiyâ ve'l-Murselîn*, *Ulûmu'l-Arz fi'l-Hadâreti'l-İslâmiyye*, *Kaziyyetü't-Tahalluf ve Takniyye fi'l-Âlemi'l-İslâmiyyi'l-Muâsır*, *Nazarât fi Ezmeti't-Ta'lîmi'l-Muâsır ve Hulûliha'l-İslâmiyye*, *Kaziyyetü 'l-câzi'l-İlmî li'l-Kur'ân ve Davâbitü't-Teâmul maahâ*, *Kâriatu September*, *el-Mefhûmu'l-İlmî li'l-Cibâl fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, *el-İ'câzü'l-İlmî fi's-Sünneti'n-Nebeviyye (1-3)*, *el-İslâm ve'l-Garb*, *Suver min Teşbihi'l-Kâinatillah*, *el-Muâmere*, *Hakâik İlmiyye fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, *Filistin...Limen?*, *Resâil mine'l-Mâ*, *ez-Zilzâl fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, *et-Te'silü'l-Kur'âni li'l-Kazâya'l-İlmiyye*, *Min Âyâti'n-Nebât fi'l-Kur'âni'l-Kerîm Teemmulat fi Kitabillâh*, *Meydânü't-Tahrîr*, *Hazâ Hüve'l-Kur'ân*, *Hazâ Hüve'n-Nebeü'l-Azîm*, *el-İ'câzü'l-İlmî ve'l-İctimaî*, *el-İ'câzü'l-İnbaî*, *Hakikatü'l-Mesih (1-14)*, *Hevâtir*, *Min Âyâti'l-İ'câzi'l-İlmî(1-2)*, *Min Kasasi'l-Kur'ân*, *Musariü'z-Zalimîn fi'l-Kur'ân*, *Kıssatü'l-Halk*, *Min Envâri'l-Kur'ân*, *Mu'cizetü'z-Zaman ve'l-Mekân*¹²

Geçmişte birçok doğu ve batı üniversitesinde ders veren Neccâr, aynı zamanda onlarca yüksek lisans ve doktora araştırmasına danışmanlık yapmıştır. Zağlûl Neccâr halen Ürdün Uluslararası İslâm Üniversitesinde öğretim üyeliğine devam etmektedir. Bununla birlikte İslâm dünyasında ve batıda birçok kurum ve kuruluşta öğretim ve yönetim kurulu üyeliğinin yanı sıra danışman ve uzmanlık görevlerini de ifâ etmektedir. Farklı devletlerden jeoloji ve Kur'ân araştırmaları alanlarında birçok ödül alan Neccâr, 80 yaşını aşmasına rağmen yoğun bilimsel, akademik ve kurumsal faaliyetlerini sürdürmektedir.

2. ZAĞLÛL NECCÂR VE BİLİMSEL TEFSİR

Neccâr'ın bilimsel tefsir yaklaşımına geçmeden önce, onun Kur'ân tasavvurunu kısaca ele almak faydalı olacaktır. Bu çerçevede makalenin ikinci bölümünde

¹⁰ Zağlûl Neccâr, *Tefsîrû'l-Âyâti'l-Kevniyye fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Mektebetü's-Şürûki'd-Devliyye, Kahire 2007, I, 9-12; *es-Semâ fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 2008, s. 5-6.

¹¹ <http://www.elnagarzr.com/catpg/9/كتب%20الدكتور.html> (Erişim Tarihi: 25.02.2018)

¹² <http://www.elnagarzr.com/catpg/9/كتب%20الدكتور.html> (Erişim Tarihi: 25.02.2018)

önce Neccâr'ın Kur'ân tasavvuru ele alınacak daha sonra çalışmamızın esas eksenini oluşturan bilimsel tefsir yaklaşımına geçilecektir.

2.1. Zağlûl Neccâr'ın Kur'ân Tasavvuru

Zağlûl Neccâr jeoloji alanında uzman olmasının yanı sıra genelde İslâmî ilimler özelde ise tefsir ile ciddi anlamda ilgilenen bir bilim adamıdır. Onun son yıllarda kaleme aldığı “Hazâ Hüve'l-Kur'ân” adlı eseri, onun Kur'ân tasavvurunu yansıtmaya bakımdan önem arz etmektedir. Eser, kısa bir tefsir tarihi ve tefsire genel bir yaklaşım mahiyetindedir. Neccâr'ın eserlerinin kahir ekseriyeti kevnî âyetlerdeki i'câz hakkındadır.

Zağlûl Neccâr'a göre Kur'ân hakkında söz söylemek için onun bazı sabit özelliklerinin belirlenmesi gerekir. Zira insanların elinde bulunan bu kitap aynı zamanda Allah'ın (cc) kelâmıdır. Lafız ve mana açısından mu'cize olup peygamberlerin sonuncusu Hz. Peygamber'e gönderilmiştir. Bin dört yüz yıl önce apaçık bir Arapça ile indirilen bu kitap, en küçük şüpheye yer olmaksızın bizzat ona nazil olmuş ve mütevatir bir nakil ile insanlara ulaştırılmıştır.¹³

Neccâr, Kur'ân'ın, vahyin yazılmasından hemen sonra âyet, âyetler topluluğu veya tam sûre şeklinde doğrudan tedvîn edildiğini belirtir. Ona göre, sûrelerin tertibi tevkîfî olup Allah Teâlâ tarafından belirlenmiştir. Kur'ân, hâlihazırda elimizde bulunan; Fatiha sûresi ile başlayıp Nas sûresi ile biten iki kapak arasında var olan şekliyledir.

Kur'ân'ın geçmişte ezberlenme ve yazılma, günümüzde ise elektronik ortamda kaydedilme sûretiyle korunduğuna dikkat çeken Neccâr, bu kitabın korunmasının rabbimiz tarafından taahhüt edildiğini¹⁴ ve aynı zamanda okunmak sûretiyle de ibâdet olunan tek kitap olduğunu vurgular. Zağlûl Neccâr, Kur'ân'ın korunmuşluğunu ve Allah Teâlâ'nın onu koruma taahhüdünde bulunmasını oldukça önemser ve Kur'ân'ın tahrîf ve tebdilden korunmasıyla diğer ilahî kitaplardan ayrıldığına işaret eder. Söz konusu korumanın Kur'ân'ın ilahî kelâm olduğunun; beşer sözü olmadığına bir göstergesi olduğuna vurgu yapar.¹⁵

Kur'ân'ın insanların sorunlarına bir açıklama olduğunu düşünen Zağlûl Neccâr, “Sana bu kitabı (Kur'ân'ı), her şeyi beyân etmek için ve bir hidâyet, bir rahmet, mü'minlere de bir müjde olarak perderpey indirdik.”¹⁶ âyetinde geçen “تَبَيَّنَّا لَكُلِّ شَيْءٍ” “her şeyin açıklayıcısı” ifadesini, dinin ana dayanakları (akîde, ibâdet, ahlâk ve muâmelât) olarak yorumlar.¹⁷

Ona göre Kur'ân, akîde, ibâdet, ahlak ve muâmelât gibi dinin dört ana unsurundan sorumlu olan insanlar için rabbânî bir hidâyettir. Zira insanın kendisi bu dört esasa dair doğru kurallar koyamaz. Bu sebeple rabbânî bir beyâna ihtiyaç duyar. Rabbânî beyân ise insanı dosdoğru yola ulaştıran Kur'ân'dan¹⁸ ibarettir.¹⁹

Kur'ân'ın söz konusu dört esasın açıklanmasındaki tibyân vasfının gerekliliğine vurgu yapan Neccâr, Kur'ân'ın dünyevi işlerin açıklayıcısı olması durumunda ciltlerce kitaptan oluşan bir külliyat haline geleceğini belirtir. Bu durumun doğal olarak insanın Kur'ân'ı ezberlemesi bir yana, ömründe onu bir kere baştan sona okumasına ve onunla amel etmesine imkân vermeyeceğini söyler.²⁰

¹³ Neccâr, *Hazâ Hüve'l-Kur'ân*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut 2014, s. 21.

¹⁴ Hicr, 15/9.

¹⁵ Neccâr, *Hazâ Hüve'l-Kur'ân*, s. 22.

¹⁶ Nahl, 16/89.

¹⁷ Neccâr, *Hazâ Hüve'l-Kur'ân*, s. 113.

¹⁸ İsrâ, 17/9; İbrâhîm, 14/1.

¹⁹ Neccâr, *Hazâ Hüve'l-Kur'ân*, s. 26.

²⁰ Neccâr, *Hazâ Hüve'l-Kur'ân*, s. 114.

Zağlûl Neccâr'a göre Kur'ân, Allah'ın dinini içeren tek kitaptır. Rabbimiz kulları için sadece İslâm'ı uygun görmüştür. Diğer inanç mensuplarının bilmesi gereken tek hakikat, Kur'ân'ın semavi risâletlerin tamamını kendinde toplayan tek kitap olmasıdır.²¹

Apaçık bir Arapça ile gönderilen Kur'ân'ın anlaşılmasının bu dilin bilinmesine bağlı olduğunu belirten Neccâr, bu dilin kelime, cümle ve tabirlerinin yanında üslûbunun da bilinmesi gerektiğini ifade eder. Ona göre Kur'ân âyetlerini oluşturan kelimelerin Arap dilinde temelde bir anlamı vardır. Ancak bu durum onların başka manalara gelmeyeceği sonucunu doğurmaz.²² Nitekim farklı asırlarda yaşayan âlimler, bu manalardan sadece bir kısmını görebilmişlerdir. Zağlûl Neccâr bu iddiası ile Kur'ân âyetlerinden -özellikle yoruma müsait olan kevnî âyetlerden- farklı dönemlerde farklı çıkarımlar yapılabileceği düşüncesinde olduğunu göstermektedir. Bu sebeple, bilimsel tefsir/ilmî i'câz sayesinde Kur'ân'ın anlam zenginliği ve ilahî bir kelâm olduğu gerçeği ortaya konulabilir.²³

Neccâr'ın Kur'ân ile ilgili görüşleri incelendiğinde onun Kur'ân'ın ilahî bir kelâm oluşuna sıklıkla vurgu yaptığı, bu bağlamda Kur'ân'ın i'câzı üzerinde yoğunlaştığı görülecektir. Kur'ân'ın sadece nazımın mu'cize olmadığını ısrarla savunan Neccâr, Kur'ân'ın muhtevasına dair i'câz türlerine geniş bir şekilde yer verir. Çalışmamızın odağında yer alan ilmî i'câz, -tabiri caiz ise- onun ömrünü adadığı i'câz türüdür. Aslında onun ilmî i'câz hakkındaki faaliyetleri, Kur'ân'ın mana zenginliğinin ortaya konulması çabası olarak nitelenebilir.

2. 2. Zağlûl Neccâr'ın Bilimsel Tefsir Yaklaşımı

Zağlûl Neccâr, Kur'ân'ın i'câz yönlerinin konuyu inceleyen kişinin bakış açısına göre çeşitlendiği kanaatindedir. Kur'ân'ın harfleri, kelimeleri ve âyetlerinden her birinin lafız, beyân ve mana açısından i'câzının var olduğunu kabul eden Neccâr, i'câzin bu boyutlarla sınırlanmaması gerektiğini savunur. Ona göre, Kur'ân'da yer alan âyet gruplarının tamamı, kısa veya uzun sûrelerden her biri, âyetlerde yer alan akit prensipleri, taabbudî emirler, ahlakî değerler, davranış kuralları ve tarihî olaylar gibi konuların veya varlık alemindeki ilmî işaretlerin her biri, Allah'ın kitabının mu'cize olduğuna tanıklık etmektedir.²⁴

Neccâr, bakış açılarına göre farklılık göstermesine karşın i'câzın gerçekleştiği konuları şöyle sıralar: Lügat, beyân, nazım, alışveriş, kulluk, ahlak, teşri', tarih, eğitim, psikoloji, ekonomi, yönetim, yayın, bilim, teknoloji, sayı, gelecekte haber verme, ses, vahiy dilinin özünün korunması, vahyin tahrif ve yok olmaktan korunması, insanlara ve cinlere meydan okuma.²⁵

Ona göre, Hz. Peygamber'in yetiştiği Mekke toplumu fesâhat, belâgat ve güzel beyân ile temayüz etmiştir. Allah (cc), elçisini Kur'ân ile gönderip kitabının bir misli,²⁶ on sûresi²⁷ veya bir tek sûresinin²⁸ bir benzerinin getirilemeyeceği hususunda meydan okumuştur. Bu meydan okumaya cevap gelmediğinden hareketle kimi âlimler i'câzı, "beşerîn Kur'ân'ın bir mislini getirmekten aciz

²¹ Neccâr, *Hazâ Hüve'l-Kur'ân*, s. 121, 122.

²² Neccâr, *Hazâ Hüve'l-Kur'ân*, s. 129.

²³ Neccâr, *Hazâ Hüve'l-Kur'ân*, s. 116, 137.

²⁴ Neccâr, *Medhal ilâ Dirâseti'l-I'câzi'l-İlmî fi'l-Kur'âni'l-Kerîm ve's-Sünneti'n-Nebeviyyeti'l-Mutahhara*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 2009, s. 73.

²⁵ Neccâr, *Medhal*, s. 74.

²⁶ İsrâ, 17 /88; Tûr, 52/33, 34.

²⁷ Hûd, 11/13.

²⁸ Yunûs, 10/38; Bakara, 2/23, 24.

kalması” şeklinde düşünmüş ve bunun neticesinde i‘câzın sadece Kur’ân nazminin fesâhati ve belagâtinde vücut bulduğunu iddia etmişlerdir.²⁹

Tahaddîyi Kur’ân’ın nazmı, beyânı ve fesâhatı ile sınırlandırmayı yanlış bulan Necar, günümüzdeki Araplar’ın dil zevklerini yitirdiğini söyler. Söz konusu meydan okuma, kıyâmete kadar geçerli olduğuna göre bu tahaddî ancak gaybî ve tarihî hakikatler, insan ile ilgili bir takım saklı gerçekler veya farklı alanlarda çalışan uzmanların keşifleri ile devam edecektir. Ona göre burada önemli olan mesele, mu‘cize olan bu kitabın i‘câzının her çağa uygun tarzda ortaya konulmasıdır. Çağımızın bilim ve teknolojinin baş döndürücü gelişmelerine tanık olması sebebiyle, Kur’ân’ın bilimsel i‘câz boyutunun ortaya konulması daha çok önem arz etmektedir.³⁰

Her ne kadar Kitâbullah’ta vârid olan kevnî işaretlerin çağdaş bilimin verilerine göre tefsir edilmesi meselesi tartışmalı olsa bile, Zağlûl Neccâr, bu verilerden hareketle Kur’ân’ın, varlığın hakikatlerine dair birçok işaretle bilimi geçtiğinin ispatlandığını söyler ve bunu da ilmî i‘câz olarak isimlendirir. Zağlûl Neccâr bu noktada bilimsel tefsir ile ilmî i‘câz’ı birbirinden ayırmaktadır. Ona göre bilimsel tefsir, Kur’ân’da bilimle ilişkilendirilebilecek âyetlerin yorumu iken ilmî i‘câz ise bilimin yirminci yüzyılda ulaştığı kimi hakikatlere Kur’ân’ın on dört asır öncesinden işaret etmesidir. İlmî i‘câz’ın bilimsel tefsirden bir diğer farkı ise bilimsel tefsir teorilerle yapılabılırken ilmî i‘câz ancak kanıtlanmış bilimsel gerçeklerle yapılabilmektedir. Öte yandan bilimsel tefsir beşerî bir çaba olup müfessiri bağlar. Kur’ân’ın yüceliğine bir hâle getirmez. İlmî i‘câzda tahaddî iddiası olduğundan kullanılacak verilerin kat’î olması gerekir.³¹ Neccâr’ın bu ayırımından onun bilimsel Tefsiri genel, ilmî i‘câzı ise daha özel bir anlamda kullandığını söyleyebiliriz.

Zağlûl Neccâr, kevnî âyetler üzerinde çalışacak ilim adamının bilimsel gerçekler ve mantık ilkelerinin dışında bazı ilimleri bilmelerini gerekli görür. Neccâr bu ilimleri şöyle sıralar: Arap dili ve edebiyatı, Hadîs ve ilimleri, Fıkıh ve usûlü, Kelâm, Esbâb-ı nüzûl, Me’sûr Tefsir, öncü müfessirlerin içtihadları.³²

Neccâr’ın, ilmî icâzın ancak ilim ehli tarafından yapılabileceğini savunması, onun ilmî i‘câz’ı sağlam bir temele oturtma düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bu düşünce, bilimsel tefsirin ‘özellikle İslâmî ilimlerden haberdar olmayanlar tarafından yapıldığı’ eleştirisini³³ de bertaraf etmektedir.

Zağlûl Neccâr bilimsel tefsir/ilmî i‘câz konusunda ulemânın üç farklı grupta toplandığını kaydeder ve bunları şöyle sıralar: sınırı daraltan (katı) sınırı genişleten (esnek) ve iki uç nokta arasında bir denge kurmaya çalışan (dengeli) yaklaşım.³⁴

Neccâr, başta bu görüş sahiplerinin düşüncelerine yer verdikten sonra özellikle bilimsel tefsir/ilmî i‘câz düşüncesini reddeden yaklaşımı tenkîde tabi tutar. Onun bu grubun görüşleri hakkındaki değerlendirmelerine geçmeden önce, söz konusu yaklaşımın genel anlamda ülkemizde bir karşılığı olsa bile,³⁵ kimi noktalarda

²⁹ Neccâr, *Medhal*, s. 75.

³⁰ Neccâr, *Medhal*, s. 77.

³¹ Neccâr, *Medhal*, s. 35, 36, 152.

³² Neccâr, *Medhal*, s. 97.

³³ Müsâid b. Süleyman b. Nâsır et-Tayyâr, *el-İ‘câzü’l-ilmî ilâ Eyne?*, Dâru İbni’l-Cevzî, Riyâd 1433, s. 20.

³⁴ Neccâr, *Medhal*, s. 85.

³⁵ Dücane Cündioğlu, “Tefsîrde Helenizm ‘Bilimsel Tefsîr’ Zaaflı ve Eleştirisi”, *Bilgi ve Hikmet*, Güz, 1993/4, s. 148-176; Şehmus Demir, *Kur’ân’ın Yeniden Yorumlanması*, İnsan Yay., İstanbul 2002, s. 97-107; “Kur’ân’ın Bilimsel Veriler Işığında Yorumlanmasına Eleştirel Bir Yaklaşım”

verilen cevapların daha çok Arap alemindeki tartışmaların dikkate alınarak geliştirilen cevaplar olduğunu belirtmekte yarar görüyoruz.³⁶

1. Bilimsel Tefsire Şiddetle Karşı Çıkan Katı Yaklaşım

Bilimsel tefsiri rey tefsiri kapsamında değerlendiren bu yaklaşıma göre bilimsel tefsir yapmak caiz değildir. “Kim Kur’ân’dan kendi rey ile bir şey söylese; isabet etse bile muhakkak ki hata etmiştir.”³⁷ “Kim Kur’ân hakkında ilimsiz konuşursa cehennemdeki yerini hazırlasın.”³⁸ şeklindeki rivâyetler, sahabe’nin ve tabiûnun önemli şahsiyetlerinden bazılarının tefsire yanaşmamaları, bu grubun temel dayanakları olarak öne çıkmaktadır.

Neccâr, bu düşünceyi savunanların hadisteki “rey”in hevâ ve heves anlamındaki makbul ve açık bir delile dayanmayan mantıkî rey olduğu anlamını atladıkları kanaatindedir. Ona göre ikinci hadisteki “ilimsiz” ifadesi de bu kanaatini desteklemektedir. O, bu görüşünü söz konusu hadislerin zayıf bir senede sahip olduklarına bakmadan zikrettiğini belirtir.³⁹

Zağlûl Neccâr, katı tutum sahiplerinin sahabe’nin tefsir konusundaki çekincesinin teeddübî olduğunu gözden kaçırdıklarını söyler. Halbuki sahabe, Arapça’ya vakıf, Arap toplumu geleneklerini bilen, esbâb-ı nüzûl bilgisine sahip, Resulullah’ın yakınında yaşayan, onun tilâvet ve tefsirini dinleyen, anlamadığı yerde Hz. Peygamber’den yardım isteyen, sünnet-i şerîfin ayrıntılarını idrâk eden bir kuşak idi. Neccâr, sahabe’ye dair bu özellikleri sıraladıktan sonra şu soruyu sorar: “Bütün bunlara sahip olanların salt rey ile içtihad etmesi mümkün müdür?”⁴⁰

Katı tutum sahiplerine göre Kur’ân’ı anlamada rey ile içtihad olamayacağı gibi, Kur’ân’ın rivâyet dışında başka bir yol ile anlaşılması da imkânsızdır. Neccâr, burada gözardı edilen noktayı şöyle ifade eder: “Buradaki rey heva manasında olup ilim ve dinin hakikatlerinden sahih dayanaklar üzerine kurulan rey değildir. Oysaki me’sur Tefsir Kur’ân’ın tamamını kapsamaz. Bir hikmete binaen bugün sadece onun bir kısmını elde etmiş durumdayız. Hz. Peygamber kesinlikle Kur’ân-ı Kerîm’in her âyetindeki muradı açıklamamıştır. Onun değerli sahabe’si de onun açıklamadığı hususları anlamak için içtihad etmiş, gayret göstermişlerdir. Bu içtihadlarında bazen fikir ayrılığına düşmüş bazen de ittifak halinde olmuşlardır. Öte yandan Hz. Peygamber’in, bazı sahabilerin Kur’ân’ın kimi âyetlerinin tefsiri hakkındaki görüşlerini doğruladığı sabit hakikatlerdendir. Ayrıca İbn Abbâs için “Allah’ım onu dine fakih kıl ve ona te’vili öğret” şeklinde dua etmiştir. Tüm bu bilgiler, Hz. Peygamber’in tefsir ettiklerinin dışında diğer âyetlerin tefsirinde de içtihadın caiz olduğuna birer delildir.”⁴¹

Kur’ân’ın anlamaya, düşünmeye ve öğüt almaya teşvik etmesinin yanı sıra aksi tutumları eleştirmesi⁴² Neccâr’ın düşüncesini destekleme konusunda başvurduğu deliller arasında yer almaktadır.⁴³

Tarihten Günümüze Kur’ân’a Yaklaşımlar içinde, İlim Yayma Vakfı Kur’ân ve Tefsir Akademisi, İstanbul 2010, s. 421-424; Gezer, Kur’ân’ın Bilimsel Yorumu, s. 43-49.

³⁶ Emîn el-Hûlî, *Menâhicü’t-Teccid fi’n-Nahv ve’l-Belaga ve’t-Tefsir ve’l-Edeb*, Dârü’l-Ma’rife, Kahire 1961, s. 287-300; Muhammed Hüseyin ez-Zehbî, *et-Tefsir ve’l-Müfessirûn*, Dârü’l-Erkam, Beyrut ts., II, 333-345; Tayyâr, *el-İ’câzü’l-ilmî ila Eyne*, s. 7-105.

³⁷ Tirmizi, Tefsir, 2952.

³⁸ Tirmizi, Tefsir, 2950.

³⁹ Neccâr, *Medhal*, s. 86.

⁴⁰ Neccâr, *Medhal*, s. 86.

⁴¹ Neccâr, *Medhal*, s. 87.

⁴² Sâd, 38/29, Nisâ, 4/82, 83; Muhammed, 47/24.

⁴³ Neccâr, *Medhal*, s. 88.

Yukarıda Kur'ân'ın te'vili hakkında genel görüşlerini zikrettiğimiz grubun bilimsel tefsir konusundaki iddiaları ve Zağlûl Neccâr'ın bu iddialara getirdiği eleştiriler şöyledir:

1. İddia: Kur'ân'ın i'câzı, Kur'ân'ın fesâhat, belâgat, üslûp ve nazmında aranmalıdır. Araplara yapılan meydan okuma bu muvacehede gerçekleşmiş ve onlar bu tahaddîye karşı çıkamamışlardır. Dolayısıyla bilimsel Tefsir, "tahaddî"ye dahil değildir.⁴⁴

Zağlûl en-Neccâr, katı tutum sahiplerinin tahaddînin aslında sadece Araplara yönelik olduğunu düşündüklerine dikkat çeker. Halbuki meydan okuma bütün insanlara ve cinlere yöneliktir. Zira insanların ve cinlerin tamamı Arapça'yı bilmiyorlardı. Ayrıca tahaddîdeki misliyetin beyân ve nazımla sınırlanması yanlıştır. Çünkü beyân bir formdur. Oysa içerik formdan daha önemlidir. Kur'ân'ın muhtevası ise akîde, ibâdet, ahlak ve muâmelâtta oluşmaktadır.

Neccâr'a göre, Kur'ân'ın, nazmı dışında insanlara ve cinlere meydan okuduğu konular şunlardır: Kıssalar, gaybî ihbar, insan psikolojisine hitap, kevnî, iktisadî ve idarî meseleler. Neccâr ayrıca, Kur'ân'ın asırlar boyu korunmasına birçok yerde özel vurgu yapar. Neccâr'ın tahaddîye konu olan meseleleri sıralamasından anlaşılacağı üzere ona göre tahaddî, sadece beyân ve nazım ile olmayıp, Kur'ân'ın hem lafzı hem de manasıyla gerçekleşmiştir.⁴⁵

2. İddia: Müslümanlar merak saikiyle varlık ve çeşitli alanlara dair sorulara cevap ararken ehl-i kitabın bilgileriyle karşılaşmışlardır. Onların mezkûr bilgilerle tanışması tercüme yoluyla gerçekleşmiş ve kimi nasslar bu bilgiler ışığında yorumlanmıştır. Halbuki bu alimler hata etmişlerdir. Çünkü bu çağ bilimsel ilerleme çağı olmadığı gibi var olan bilim, Yahudilerin kontrolündeydi.

Zağlûl Neccâr, bilimsel Tefsirin isrâîliyyât ile ilişkilendirilmesini doğru bulmaz. Günümüzde Kur'ân'daki kevnî âyetlerin Tefsirinde isrâîliyyâta ihtiyaç yoktur. Nitekim bugünkü bilimsel veriler geçmişteki ilimlerin ulaşmadığı bir düzeydedir. Bu sebeple ilk dönemde Tefsir yaparken isrâîliyyâtı kullanan hata etmiştir. Neccâr, kevnî âyetlerin Tefsirinde sabit ve kesin olan ilmî hakikatleri kullanan kişinin, daha önce ulaşılması kolay olmayan bir anlama düzeyine ulaşması gerektiği düşüncesindedir. Ona göre söz konusu şahsın Kur'ân'ın bilimsel açıdan daha ileride olduğunu görmesi gerekir; diğer bir deyişle öncekilerin ulaşmadığı bir i'câz türünü müşahade etmesi icap eder. Bu da Hz. Peygamber'in Kur'ân için nitelediği şu sözünü desteklemektedir: "Kur'ân'ın hayranlık uyandıran hususları tükenmez. Tekrar etmekle eskimez ve usanç vermez."^{46, 47}

3. İddia: Kur'ân hidâyet kitabıdır. Bilim dallarından herhangi birisinin kitabı değildir. Aksine o semâvî vahiydir. Kur'ân'da zikredildiği varsayılan ilmî işaretler; ulûhiyyet, rubûbiyyet, vahdâniyyet, yaratma, ba's, hesap ve ceza gibi konuları ispat veya irşâd sadedinde ve öğüt makamında gelmiştir. Bu işaretlerin sayılarının fazla olmasına karşın âyetlerin genellikle mücmel olarak gelmeleri de söz konusu anlatımın, Allah'ın insanı tefekkür, tedebbür ve derin düşünceye yöneltmeyi amaçladığını göstermektedir. Yoksa doğrudan bilimsel bir meseleyi haber vermek amacıyla değildir.⁴⁸

Zağlûl Neccâr'a göre Kur'ân'ın hidâyet, irşâd, akîde, ibâdet, muâmelât, hayat nizamı için semâvî yasama olmasıyla, Allah'ın (cc) varlıkları yoktan var etmesi, yaşamlarına son vermesi ve onları yeniden diriltmesi ile kudretini gösteren ince

⁴⁴ Neccâr, *Medhal*, s. 89, 90.

⁴⁵ Neccâr, *Medhal*, s. 94.

⁴⁶ Tirmizi, *Fezâilü'l-Kur'ân*, 2906.

⁴⁷ Neccâr, *Medhal*, s. 94-95.

⁴⁸ Neccâr, *Medhal*, s. 92.

ilmî işaretlerin var olduğu konuları içermesi arasında bir çelişki yoktur.⁴⁹ Şöyle ki; söz konusu kevnî işaretler aynı şekilde Allah'ın (cc) yaratıcı olduğunun ispatında oldukça yararlıdır. Zira bu âyetler onun beyânı olup kesinlikle haktır. Yarattığı varlıkları en iyi bilen odur.

Neccâr'a göre ilim ve teknik çağında insanların anladığı ortak bir dil olan bilim dili ve kevnî işaretlerle insanları Allah'ın dinine davet etmektedir. Geçmiş dönemdeki Müslümanlar bu gerçekleri idrak etmiş olsalardı kevnî çalışmalarda öne geçeceklerdi.⁵⁰

Neccâr, kevnî işaretlerin mücmel bir şekilde gelmesinin beyânî ve ilmî i'câzın çeşitlerinden biri olduğunu düşünmektedir. Söz konusu işaretlerin vecîz, tabirde dikkat, delâlette sağlam ve manada kapsamlı bir şekilde gelmesinin yanında insanların bunları, kültür, zaman, nesil ve anlama düzeyleri gibi konulardaki farklılıklarına göre çeşitli şekillerde anlamaları bir tür i'câzdır. Ona göre, ortada mücmel ve manası açık olan bir âyet mevcut iken farklı nesillerin bu âyetleri kendi bilgileri oranında anlamaları dahası âyetten anlaşılan manaların birbirini desteklemesi en parlak i'câz türlerindedir.

4. İddia: Bilimsel veriler, sürekli bir değişim ve ilerleme içerisindedir. Kur'ân ise sabit olup değişmez. Bilimsel gerçekler olarak isimlendirilen şeyler, teorilerden ibarettir. Geçmişte kabul edilen verilerden bazıları günümüzde geçerliliklerini yitirmişlerdir. Günümüzde gözde olan bilimsel bilgilerin değişmeyeceğinin garantisi yoktur. Sabit olanı değişenle tefsir etmek caiz olmadığından, Kur'ân'ın pozitif bilimlerle açıklanması caiz değildir.⁵¹

Zağlûl Neccâr, sabitin değişenle tefsirinin yapılamayacağı düşüncesini sıradan bir düşünce olarak niteler. Böyle bir yaklaşım, Allah'ın kitabını tek bir anlayış üzerine dondurmaktır. Ona göre bu anlayış, her asrın insanını yaşadığı asrın gerçekliğinden uzaklaştırır. Halbuki değişim asırdan asıra düzenli bir şekilde gerçekleşse bile, Kur'ân'ın sübutu, ondaki kevnî işaretlerin, kevnî ilimlerin kurallarına göre anlaşılmasına engel değildir. Zira bilimin doğasında bir birikme vardır. İnsanın elde ettiği keshbî bilginin azlığı ya da çokluğu zamana ve asırlara göre değişiklik arz eder.⁵² Bilimin birikimsel yapısı, sonradan gelecek nesillerin – genel anlamda- geçmiş toplumlardan daha fazla bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır.⁵³ Diğer bir anlatımla her dönemdeki birikim, kevnî işaretlerin açığa çıkarılmasında önemli rol oynar.

Neccâr, özellikle kevnî ilimlerin verilerinin, genelde ise tüm pozitif ilimlerin daima değişim ve gelişim içerisinde olmasını, buna karşın Kur'ân'ın harflerinin/kelimelerinin değişmeyip sabit olmasını, tek başına Allah'ın (cc) kitabının mu'cize oluşunun en büyük tanıklarından biri olduğu görüşündedir.⁵⁴ O, asırların değişimiyle insanların anlama kapasitelerinin yenilediğine, bunun doğal sonucu olarak bilimsel keşiflerin arttığına dikkat çeker. Ona göre artan bilgi aynı zamanda Kur'ân nassının anlamlarının genişlemesine de sebep olmuştur. Bu sebeple mü'minler Kur'ân'ı anlamaya ve Kur'ân üzerinde düşünmeye teşvik edilirken, Kur'ân'da çelişkinin olmadığı hususunda inanmayanlara meydan okunmuştur.⁵⁵

⁴⁹ Neccâr, *Medhal*, s. 95.

⁵⁰ Neccâr, *Medhal*, s. 95.

⁵¹ Neccâr, *Medhal*, s. 95.

⁵² Neccâr, *Medhal*, s. 97.

⁵³ Neccâr, *Medhal*, s. 98.

⁵⁴ Neccâr, *Medhal*, s. 98.

⁵⁵ Neccâr, *Medhal*, s. 93.

5. İddia: Kur’ân-ı Kerîm Allah Teâlâ’dan gelen bir beyândır. Bilimsel bilgi ise hakikate ulaşmada beşerî bir çabanın ötesine geçmez. Dolayısıyla bilime başvurarak Kur’ân’ı desteklemek caiz olmadığı gibi Allah’ın kelâmını beşerî çabalar çerçevesinde incelemek de caiz değildir.⁵⁶

Neccâr, yukarıda zikrettiği bu iddiayı gerçekten yersiz bir söz olarak niteler. Ona göre Müslüman bilim adamlarının çoğu Kur’ân-ı Kerîm’de vârid olan bilimsel işaretlerin tefsirini yaparken teori ve varsayımdan uzak, sadece sabit kanunları ve kesin bilimsel gerçekleri kullanmaya özen göstermişlerdir. Çünkü kevnî âyetlerin anlaşılmasında varsayım ve teorilerin kullanılması caiz değildir.⁵⁷

Kevnî işaretlerin tefsirinde kullanılacak bilimsel verilerin kesinliği hususunda bazı istisnaların varlığına dikkat çeken Neccâr, söz konusu istisnaları, yaratılış meselesi ve onun üç boyutu olan varlığın, hayatın ve insanın yaratılması, bunların ortadan kalkmaları ve yeniden diriliş şeklinde sıralar. Ona göre bu mesele son derecede önemlidir. Çünkü bu üç nokta insanı aşan boyutlara sahiptir.⁵⁸

AllahTeâlâ’nın, ilk yaratılış hadisesine hiç kimseyi şahit kılmadığını ifade eden âyeti⁵⁹ zikreden Neccâr, bilimin bu konuda hiç bir zaman hakikate ulaşamayacağını söyler. O, Kur’ân ve sünnette konuyla ilişkilendirilebilecek işaretlerin Müslümanlara bir avantaj sağladığı inancındadır. Müslüman bilim adamları bu bilgileri, var olan bilimsel bilgiyle bütünleştirerek varlığın yaratılış konusundaki zayıf teorinin kesin gerçekliğe dönüşmesini sağlayabilirler.⁶⁰ Zağlûl Neccâr, başta ilmî i’câz için kesinleşmiş bilimsel gerçeklerin kullanılmasını şart koştuğu halde bu meselede teoriye dikkat çekmesi hususunda eleştirilmiştir.⁶¹ Ancak o, ilk yaratılış olayı hakkında bilgi edinmenin muhal olmasını gerekçe göstererek bu durumun istisna olduğunu belirtmektedir.

Zağlûl Neccâr bilimin, varlığın ilk yaratılış meselesinde bing-bang teorisinden öteye gidemediğini ve asla bilimsel gerçeklik seviyesine ulaşamayacağını belirtir. Ona göre bu konuda hakikate ulaşmak ancak Kur’ân’ın nuruyla mümkündür. Burada ulaşılan hakikat, bilime değil, Allah Teâlâ’nın beyânına dayanmaktadır. Nitekim ilk yaratılış hadisesi hakkında Kur’ân’da üç âyet mevcuttur. Bu âyetler şunlardır:

“Ben onları göklerin ve yerin yaratılışına şahit kılmadığım gibi, kendi yaratılışlarına da şahit kılmadım. Ben insanları saptıran kimseleri hiçbir zaman yardımcı edinmiş değilim.”⁶²

“ O kâfirler bilmediler mi ki, muhakkak gökler ve yer bitişik bir halde iken Biz onları birbirinden yırap ayırdık ve hayatı olan her şeyi sudan yarattık, hâlâ imân etmeyecekler mi?”⁶³

“ Sonra gaz halinde olan göğe yöneldi. Ona ve yere şöyle buyurdu: “ İsteyerek de olsa, istemeyerek de olsa emrime gelin!” onlar da: “ Gönüllü olarak geldik” dediler.”⁶⁴

Zağlûl Neccâr bu âyetlerden hareketle evrenin ilk yaratılışına hiç kimsenin şahit kılınmadığını belirttikten sonra semâvât ve arzın başta bitişik olduğunu ve büyük

⁵⁶ Neccâr, *Medhal*, s. 93.

⁵⁷ Neccâr, *Medhal*, s. 100.

⁵⁸ Neccâr, *Medhal*, s. 100.

⁵⁹ Kehf, 18/51.

⁶⁰ Neccâr, *Medhal*, s. 100.

⁶¹ Tayyâr, *el-İ’câzu’l-ilmî ila Eyne*, s. 63, 64, 124.

⁶² Kehf, 18/51.

⁶³ Enbiyâ, 21/30.

⁶⁴ Fussilet, 41/11.

bir patlama neticesinde birbirinden ayrıldığını söyler. Büyük patlamanın ardından oluşan kütlelerin daha sonra Yüce Allah tarafından şekillendirildiğini ifade eder.⁶⁵

Neccâr, 5. iddiada geçen bilimin beşerîliği ve Kur'ân'ın ilâhîği konusunda şu kanaate sahiptir: Kur'ân'ı anlamaya çalışan araştırmacılar, âyetlerin lafzî delâletleri ve beyânî şekilleri hususunda me'sûr ve sabit bir nass olmasa bile tefsir ameliyesini gerçekleştirmede herhangi bir problem görmezler. Bilimsel tefsirde, eldeki veriler bilimsel gerçekler seviyesinde olmasa da kevnî âyetlerdeki işaretleri açıklamada sorun teşkil etmez. Zira tefsir, insanların 'kusur, noksanlık ve sınırlı güce sahip olma' gibi nitelikleriyle beraber gösterdikleri salt beşerî bir gayrettir.⁶⁶

Neccâr'a göre benzer bir durum, bilim adamları için de söz konusudur. Mesela, deneyci bilim adamları kanıtlarla desteklenen bir varsayım üzerinde buluşur. Ancak bu varsayımların bir kısmı bazen bilimsel gerçek, diğer bir tabirle kanun seviyesine çıkarken diğer bir kısmı ise hiç bir zaman bu seviyeye ulaşma imkânına sahip değildir. Ancak eldeki kanıtlar söz konusu teoriyi daha görünür kılabilmektedir.⁶⁷

Zağlûl Neccâr bu noktada kendi bilimsel Tefsir yöntemi ile ilgili şunları söyler: "Bilim birçok meselede henüz hakikate ulaşmadığından Kur'ân-ı Kerîm'de geçen ilmî işaretlerin anlaşılmasının başta sabit ilmî gerçeklere göre olması gerektiğine inanıyorum. Şayet bilimsel bir gelişme, söz konusu nazariyenin gelecekte değişmesine ilerlemesine ve tadiline sebep olsa bile, bilimsel gerçekler elde edilemiyorsa, makbul ve revaçta olan nazariyelere bakılmalıdır. Çünkü tefsir, sadece Kur'ân âyetlerinin delâletlerini güzel bir şekilde anlamak için beşerî bir çaba olarak kalmaktadır. Eğer kişi yaptığı tefsirde isabet ederse iki, hata ederse bir sevap alır. Bu durumda söz konusu içtihad, artma-eksilme, tenkîd, ta'tîl, tebdîl ve devamlılığa elverişli olur."⁶⁸

Kevnî âyetleri tecrübi ilimlerin verileri ışığında tefsir etmenin bilimsel verilerle Kur'ân'a karşı gelme anlamına gelmediği gibi onu desteklemek anlamında da gelmediğini düşünen Neccâr, Kur'ân'ın kesinlikle bunların tamamının üzerinde olduğunu belirtir. Çünkü bilimsel tefsir, modern bilimsel verileri kullanmak sûretiyle geliştirilen bir çabadır. Ancak bu çabanın beşerîliği, dolayısıyla hata yapmakla muallâk olduğu unutulmamalıdır.

Neccâr bu noktada bilim ile tefsir yapmayı diğer tefsir türleriyle kıyaslar. Ona göre, eğer müfessir Kur'ân'ın âyetlerinin delâletlerinin tefsirinde hata yaparsa bu hata kendisine döner. Kur'ân'ın yüceliğine gölge düşürmez. Dil ile tefsir yapanlar aynı şekilde isabet veya hata etmişlerdir. Tarih ile tefsir yapanlar da aynı şekilde isabet ettikleri gibi hataya da düşmüşlerdir. Kur'ân'ın kevnî âyetlerinin tefsirinde alimler ellerindeki bilimsel verilerle görüşlerini açıklamışlardır. Çünkü bu âyetlerin i'câz yönü sadece dil ile anlaşılır. Bunun tahkiki için bilimsel verilere başvurmak gerekir.

6. İddia: Bilimsel bilgi, bilim adamlarının genelinin maddeci dünya görüşleriyle şekillenmiştir. Bunların geneli tevhidi ve gaybî inkâr ettikleri gibi imânın esaslarına dair meselelerde apaçık bir düşmanlık içerisindedirler.⁶⁹

Zağlûl Neccâr'a göre modern bilimin maddeci yapısı ve inkârcı tutumu aslında kevnî ilimlerin doğasına da aykırıdır. Ancak bu durum bilim adamlarının çağdaş maddeci medeniyetten kaynaklanan yanlış duruşlarıyla ilgilidir. Batı medeniyeti

⁶⁵ Neccâr, *Medhal*, s. 101, 102.

⁶⁶ Neccâr, *Medhal*, s. 100.

⁶⁷ Neccâr, *Medhal*, s. 100.

⁶⁸ Neccâr, *Medhal*, s. 102.

⁶⁹ Neccâr, *Medhal*, s. 93.

bu inkârı her ilmî araştırmanın bir gereği saymaktadır.⁷⁰ Öte yandan batıda kilisenin bilime karşı çıkması ve onu reddetmesi bilim adamlarının başta kilise olmak üzere bütün inançlara düşmanlık etmelerine sebep olmuştur. Söz konusu bilim adamları kendilerini salt madde ile sınırlayınca doğrudan sapmışlardır. Böylece oluşan müktesebat salt maddi bir karaktere bürünmüştür.⁷¹

Neccâr, dine karşı oluşan düşmanlığın zor durumda olan, batıyı nefes nefese yakalamaya çalışan Müslümanlara da sirâyet ettiğini söyler. O, ‘Batıya karşı noksanlık hissi, düşmanın entrikaları, maddî medeniyet karşısında aptalların gözlerinin kamaşması, maddecilerin ulaştığı askerî üstünlük ve yanlış çeviriler’ şeklinde bazı etkenleri sıralayarak İslâm dünyasındaki bilimin de batıdaki gibi maddeci ve inkârcı bir karaktere büründürüldüğünü vurgular. Nitekim İslâm dünyasında, maddeci bilimin herhangi bir değişim ve dönüşüme tabi tutulmaksızın yabancı dil üzerinden okutulması ve doğrudan tercüme edilerek alınması sunulan verilerin doğal olarak İslâm ile çatışması sonucunu doğurmuştur.⁷²

Zağlûl Neccâr’a göre hata, pozitif bilimlerin külli verilerinden kaynaklanmamaktadır. Aksine bu veriler, haktan sapan, sahih dinden ve usulünden kopan kafir müşriklerin elinde şekillenmektedir.⁷³ Ona göre ilmî emanet, bu yapılanların ilme ve ilmî gerçeklere uzak olduğunun ortaya konmasını gerektirmektedir. Müslümanların görevlerinden biri, bütün bilim dallarının İslâmî köklerini geri getirmektir. Yani sahih İslâm’dan hareketle bilimi yeniden yazmaktır.⁷⁴

Yukarıdaki yaklaşımlarından da anlaşılacağı üzere Zağlûl Neccâr, problemin kaynağını bilimde görmez. Ona göre sorun bilimi yanlış noktada konumlandırıp şekillendirenlerden kaynaklanmaktadır. Nitekim çağımızda önemli bir seviyeye ulaşan bilimin verileri, Allah’ın varlığı, birliği, ahiret, hesap vb. imânî konuların ispatında önemli rol oynamaktadır.

7. İddia: Bilimsel bilgi, sabit olan Kur’ân ve sünnetteki nasslardan farklıdır. Kur’ân’ın bilimsel verilerle açıklanması, bazı fanatikleri zorlama te’villere sevk etmiştir.⁷⁵

Zağlûl Neccâr, bu yaklaşımı genel anlamda doğru bulmaz. Ona göre bu düşünce, kimi zaman ve kimi örneklerde doğru olsa bile bugün tamamıyla doğru değildir. Zira günümüzde ulaşılan bilgi seviyesine geçmişte hiç ulaşılmamıştır. Neccâr, günümüzde farklı bilimlerden elde edilen verilerin, tevhid, gayb, yahiy ve ahiret imân vb. meselelerde inancı ve teslimiyeti desteklediğini zikreder.⁷⁶

8. İddia: Bilimsel tefsir yapan müfessirlerin bir kısmı kevnî âyetleri tevیل ederken, aslında âyetlerin taşımadığı anlamları âyetlere yüklemeye çalışmışlardır.⁷⁷

Zağlûl Neccâr, bu iddianın kendilerini düşüncelerinden alıkoyamayacağını söyler ve bu yaklaşımın, bilimsel bilgi konusundaki eksik bilgiden ya da bilim hakkındaki cehaletten kaynaklandığını belirtir.⁷⁸ Ona göre tefsir, âyetlerin delâletini doğru bir şekilde anlamak için gösterilen beşerî bir çabadır. Müfessirin

⁷⁰ Neccâr, *Medhal*, s. 104.

⁷¹ Neccâr, *Medhal*, s. 105.

⁷² Neccâr, *Medhal*, s. 105.

⁷³ Neccâr, *Medhal*, s. 105.

⁷⁴ Neccâr, *Medhal*, s. 106.

⁷⁵ Neccâr, *Medhal*, s. 93.

⁷⁶ Neccâr, *Medhal*, s. 106.

⁷⁷ Neccâr, *Medhal*, s. 93.

⁷⁸ Neccâr, *Medhal*, s. 114.

isabet etmesi durumunda iki, hata etmesi durumunda ise bir sevap vardır. Bu konuda itimat edilmesi gereken şey niyettir.

Tefsirde yapılacak hatanın Kur'ân'ın yüceliğine bir zarar vermeyeceğini, aksine bu hatanın müfessiri bağladığını düşünen Neccâr, Kur'ân'ı dil veya tarih ile tefsir eden alimleri örnek olarak verir. Bu alimlerin tefsirlerinde isabet ettikleri gibi hataya da düştüklerini ifade eder. Ona göre yapılan hatalar, Kur'ân'ın mü'minlerin aklındaki ve gönlündeki konumuna hiç bir şekilde zarar vermez.⁷⁹

Müfessirlerin kimi âyetlerdeki zorlama yorumlarını açık bir sapma olarak niteleyen Neccâr, yapılan yorumlarda doğruluk sınırını aşanlar olsa bile büyük çoğunluğun söz konusu sınırı ihlal etmediklerini belirtmeyi ihmal etmez.

Zağlûl Neccâr, Kur'ân tefsirinde yapılan hataların bilimsel Tefsirle sınırlı olmadığını söyler. Bu bağlamda birçok tefsir kitabında yer alan uydurma, isrâîlî rivâyetler ve dar mezhebî taasuba dayanan görüşlerin yanında salim aklın, sahih naklin ve sağlam dilsel mantığın kabul edemeyeceği rivâyetlerin varlığına dikkat çeker. Örnek olarak Mu'tezile'nin, âyetleri mezhebî ilkelerine nasıl feda ettiklerini anlatır. Şia'nın ehl-i beyt sevgisiyle ilgili âyetleri nasıl suistimal ettiklerinden söz eder. Şia'nın te'villerinin âyetlerin zahirîyle, bağlamlarıyla ve mantıksal örgüleriyle bağdaşmayacak düzeye olduğunu üzerinde durur.⁸⁰

Öte yandan sûfîlerin, naklî tefsiri ve dile uygun olan sahih manayı kabul etmekle beraber âyetten Arap diline aykırı ve tabirlerin anlaşılmasında bilinen delâlet yollarından farklı olarak bâtinî yorumlara gittiklerine atıfta bulunur. Onların Kur'ân okurken zihinlerine ve kalplerine gelen manayı öncelediklerini belirtir. Bâtinî grupların ise tefsirlerini uydurma ve yalan bilgilerle doldurup Kur'ân'ı sapkın görüşlerine uydurmaya çalıştıklarına dikkat çeker.⁸¹

Zağlûl Neccâr bütün bunlara rağmen 'Tefsir ilmi önceki müfessirlerin, çizdikleri sınırdan kalmalı mı?' sorusuna 'hayır' cevabıyla karşılık verir. "Çünkü Kur'ân-ı Kerîm, insanlara âyetlerini düşünsünler, delâletlerini anlasınlar, manalarını yaşasın ve hayatları için kapsamlı bir nizam ve tam bir düstûr edinsinler diye indirilmiştir. Bu ise öncekilerin çabalarının sınırında durmakla gerçekleşmez. Ancak şu bilinmelidir ki, tefsir kitapları bu ümmet için dinî, fikrî ve tarihî bir miras içermektedir. Bu mirası kurban etmek mümkün değildir. Her ne kadar bu tefsirlerin içinde bazı hatalar, aşırı yorumlar olsa bile, açıkça bir tahrif kastı olması müstesnadır ki bunu da akıllı bir kimsenin anlaması zor değildir."⁸²

9. İddia: İnsanın kevnî hakikatler hakkında bilgi sahibi olması, bu hakikatleri tahaddî makamından ve mucize dairesinden çıkarmaktadır. Dahası Kur'ân'daki kevnî işaretleri de tahaddînin çerçevesinden çıkaracaktır. Çünkü artık bunlar sıradışılıktan ve muarazaya elverişli olmaktan çıkmıştır.⁸³

Zağlûl Neccâr on dört asır önce haber verilen bazı gerçeklere bilimin daha yeni ulaşmasının, ümmî bir peygambere ve topluma gelen bu kitabın mucizevî bir yönü olduğunu söyler. Ona göre mucize kavramını genişletmek gerekir. Yukarıda iddia edilen düşünce doğruyu yansıtmamaktadır. Çünkü burada söz konusu edilen i'câz, bilimin uzun bir zamanın ardından ulaştığı bazı sonuçlara Kur'ân'ın on dört asır öncesinden işaret etmesidir. Bu durum, kaynağın sadece Allah (cc) olduğunu göstermektedir.⁸⁴

⁷⁹ Neccâr, *Medhal*, s. 115.

⁸⁰ Neccâr, *Medhal*, s. 115, 116.

⁸¹ Neccâr, *Medhal*, s. 116.

⁸² Neccâr, *Medhal*, s. 116.

⁸³ Neccâr, *Medhal*, s. 93.

⁸⁴ Neccâr, *Medhal*, s. 117.

2. Bilimsel Tefsirde Sınırı Geniş Tutan Yaklaşım

Zağlûl Neccâr, söz konusu yaklaşım sahiplerinin, Kur'ân-ı Kerîm'deki kevnî işaretlerin bizzat kastedildiği kanaatini taşıdıklarını söyler. Yani onlar, bu âyetlerden hikmet çıkarma, ibret alma ve onun yoluyla hidâyete ulaşmayı kabul etmekle beraber bu âyetlerin belirli bir takım bilimsel gerçeklere -işaret yoluyla değil de- doğrudan delâlet ettiklerini düşünmektedirler.⁸⁵

Neccâr'a göre bilimsel tefsirde sınırı geniş tutan grup, Kur'ân'daki kevnî âyetleri bilim dallarına ve bölümlere ayırma yoluna gitmiştir. Sonra bu yönelimi aşırı bir şekilde savunarak Kur'ân'ın bütün ilim ve maarifi içerdiğini yüksek bir sesle dile getirmiştir. Özellikle söz konusu bilimlerin kavramları ışığında Kur'ân'daki kevnî işaretlerin tefsirinin güzel bir şekilde anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir.⁸⁶

Zağlûl Neccâr bilimsel tefsirde çerçeveyi geniş tutan kimi taraftarların bu düşünceyi aşırıya vardırıldığını belirterek onların "Biz O kitapta hiç bir şeyi eksik bırakmadık."⁸⁷ "(Ey Rasûlüm) Sana bu kitabı, her şeyi açıklamak için parça parça indirdik."⁸⁸ âyetlerinden hareketle insanoglunun kâinatın farklı yönlerine bakarak elde ettiği bilimin tespit ettiği bütün gerçeklerin Kur'ân'da mevcut olduğunu iddia edecek kadar sınırı aştıklarını söyler.⁸⁹

Zağlûl Neccâr, Kur'ân'ın bütün ilimleri içerdiğini düşünen aşırı bilimsel tefsir taraftarlarından farklı düşünmektedir. Ona göre, bütün ilimlerin Kur'ân'da var olduğu düşüncesini desteklemek için zikredilen iki âyetin bağlamı onların ulaştıkları sonuçla bağdaşmamaktadır. Çünkü bu iki âyet-i kerîme Kur'ân mesajının esaslılığına işaret etmektedir. Ona göre bu âyetlerde kastedilen akîde, ibâdet, ahlak ve muâmelât gibi esaslardan oluşan bizzat dinin kendisidir. Zira bu konularda insanın kendisi için herhangi bir sahih kural koyması mümkün değildir. Bu âyetler Kur'ân'ın yeterliliğini ifade etmektedirler.⁹⁰

Zağlûl Neccâr, Kur'ân'ın bilimsel verilerle dolu olduğunu düşünen bu anlayışın aksine, Kur'ân'ın geçmiş ümmetlerin kıssaları, bazı gaybî haberler, kevnî işaretler, eğitim, psikoloji, yönetim, ekonomi vb. alanlarda bir takım örnekler verdiğini belirtir. Neccâr, kevnî âyetlerdeki işaretleri inkâr etmez ancak bu işaretlerin Allah'ın (cc) yaratıcılığına ve kudretine delil olduğuna dikkat çeker.⁹¹

Zağlûl Neccâr bilimsel Tefsirde aşırıya gidenlerin tutumunun, kimi zaman modern bilimlerin verileri ışığında Allah'ın kitabında vârid olan kevnî âyetlere yoğunlaşılmasına ya da onlardaki ilmî i'câzın günyüzüne çıkarılmasına engel olduğunu belirtir.⁹²

Görebildiğimiz kadarıyla Neccâr, bilimsel tefsir karşıtlarına getirdiği şiddetli eleştiriyi bilimsel tefsirde aşırı gidenlere karşı getirmemektedir. Onun bu tutumunu söz konusu grup ile temelde bilimsel tefsirin olabilirliği noktasında birleşmesi ile açıklamak mümkündür. Kanaatimizce bilimsel tefsirde dengeli bir yaklaşım sergilemeye çalışan bir kimsenin bilimsel tefsirde sınırı geniş tutmanın getireceği olumsuzluklar üzerinde biraz daha durması gerekir.

⁸⁵ Neccâr, *Medhal*, s. 118.

⁸⁶ Neccâr, *Medhal*, s. 118.

⁸⁷ En'am, 6/38.

⁸⁸ Nahl, 16/89.

⁸⁹ Neccâr, *Medhal*, s. 119.

⁹⁰ Neccâr, *Medhal*, s. 119.

⁹¹ Neccâr, *Medhal*, s. 119.

⁹² Neccâr, *Medhal*, s. 119, 120.

3. Bilimsel Tefsirde Dengeli Yaklaşım

Zağlûl Neccâr, bilimsel tefsirde aşırı gördüğü görüşlerin aksine mutedil olarak nitelediği eksende bir duruş sergilemektedir. Daha doğrusu bu görüşleri benimsemektedir. Aslında burada zikredeceğimiz görüşler bir bakıma onun bilimsel tefsir hakkındaki düşüncelerinden ibarettir.

Neccâr, dengeli yaklaşım sahiplerinin temelde Kur'ân'ı rabbânî hidâyet kitabı olarak görmeye beraber onun esasını 'sahih akîdeye davet, farz ibâdetleri emretme, güzel ahlaka sarılmaya teşvik, insanlar arasında iyilik ve adaletle davranma' şeklinde düşündüklerini belirtir. Diğer bir deyişle onlara göre Kur'ân, "varlığın ve hayatın yaratıcısına itaatte hayat için mükemmel bir düstürdür."⁹³

Zağlûl Neccâr'a göre, bilimsel tefsirdeki mutedil yaklaşım, Kur'ân'ı hidâyet kitabı olarak görmeye beraber Kur'ân'da geçen kevnî işaretlerin, Allah Teâla'nın sıfat ve fiillerinin mükemmelliği, ilminin kapsamlılığı, yaratma ve sanatındaki eşsiz güzellikleri ve mutlak kudretini hatırlatma için geldiğini ifade etmektedir. Ona göre hak ve gerçek olan kevnî işaretler, Allah'ın (cc) varlık sahasındaki sünnetleri ve kanunlarıyla beraber ahenk içerisinde. İnsanlığın bilgisi ne kadar genişlerse genişlesin, bunların delâleti sabittir. Bunlarda çelişki, çatışma ve düzensizlik bulmak mümkün değildir.⁹⁴

Kevnî âyetleri tekrar etüt etmenin her çağdaki Müslüman alimlerin bir görevi olduğunu düşünen Neccâr, bu tür âyetlerin açıklanmasında uygun olan her türlü bilgi çeşidinden yararlanmanın gerekliliğine inanır. Ona göre bu çalışma, mü'minlerin imânını pekiştirdiği gibi inanmayanların anlayacağı bir dil ile davet edilmesi ve müfterilerin iftiralarının geçersiz kılınması anlamına da gelmektedir.⁹⁵

Zağlûl Neccâr kevnî âyetler üzerinde yapılacak bir araştırmanın nihai noktada şu derin hakikatı ispat ettiğini söyler: Kur'ân-ı Kerîm Allah'ın, peygamberlerin sonucusuna gönderdiği, diğer kitapların aksine taahhülle korumaya aldığı, on dört asırdır tebdîl ve tahrîften koruduğu gibi kıyâmete kadar koruyacağı kelâmıdır.⁹⁶

Kanaatimizce Zağlûl Neccâr'ın kevnî işaretlerin Kur'ân-ı Kerîm'de bilimsel hakikatleri bildirmek amacıyla vârid olmadığını altını çizmesi, bilim ile yolları kestiği iddia edilen âyetlerin durumunu bilmemiz açısından oldukça önemlidir. Ayrıca ilâhî hikmet de usûl-i din dışında bütün ilimleri müçtehidlerin içtihat etmeleri ve bilgide yarışmaları için açık bir alan olarak bırakmıştır. Bu faaliyet nesiller boyu kıyâmete kadar devam edecektir. Aksi takdirde imtihanın bir anlamı da olmazdı.

3. BİLİMSEL TEFSİR ÖRNEKLERİ

Kur'ân'da bin küsur âyetin kevnî işaretleri içerdiği düşüncesinde olan Zağlûl Neccâr, ilmî i'câzın bulunduğunu ileri sürdüğü âyetleri açıklarken başta âyette geçen anahtar kelimelerin kavramsal çerçevesini izah eder. Daha sonra tefsir ulemasının açıklamalarına yer verir. Âyette zikredildiğini düşündüğü konunun modern bilimde nasıl ele alındığını işler. Modern bilimin verilerini sunarken resim, teknik çizim, tablo, fotoğraf, rakamsal değerler gibi araçları kullanır. Söz konusu açıklamaların ardından ilgili âyet ile modern bilim arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışır.

⁹³ Neccâr, *Medhal*, s. 120.

⁹⁴ Neccâr, *Medhal*, s. 120; Krş.; Abdullah Draz, *Kur'ân'a Giriş*, çev. Salih Akdemir, Kitâbiyât, Ankara 2000, s. 127, 128.

⁹⁵ Neccâr, *Medhal*, s. 120.

⁹⁶ Neccâr, *Medhal*, s. 120.

Aslında Neccâr'ın bütün çabası, mezkûr âyetlerin i'câz boyutunu açığa çıkararak Kur'ân'ın ilahî bir kitap olduğunu ispatlamaktır. Diğer bir anlatımla bu kitabın bir beşer tarafından yazılamayacak kadar yüce olduğuna vurguda bulunmaktır. O, Kur'ân'daki çarpıcı kevnî i'câzı tespit etmekle, aynı zamanda günümüzde hakikat ve anlam arayışında olan insanların dikkatini Kur'ân'a çekmeyi hedeflemektedir.

Zağlûl Neccâr, eserlerinde bilimsel tefsir/i'câz bağlamında değerlendirdiği ayetleri birkaç konuda mütalaa etmektedir. Onun eserlerindeki tertibi dikkate alarak belirlediğimiz başlıklar altında makalenin sınırlılığı çerçevesinde bazı örneklerle konuyu izah etmenin daha isabetli olacağını düşündük.

1. Semâ

Zağlûl Neccâr, Allah Teâlâ'nın, kâinatı yaratma olayına hiç kimseyi şahit kılmadığından⁹⁷ hareketle kâinatın başlangıcını Allah'ın (cc) dışında hiç kimsenin bilemeyeceğini savunmaktadır. Ona göre ilk yaratılış ile ilgili bilimin sunabileceği bir veri olamaz. Var olan veriler, birer teoriden öteye geçemez. Şu kadarı var ki, Kur'ân'da ilk yaratılışa işaret eden âyetlerden elde edilecek bilgiler, bilimsel teoriler arasında güçlü olan teorilerden biriyle birlikte düşünülebilir.⁹⁸ Nitekim bu teorilerin başında bing-bang teorisi gelmektedir. Neccâr, bu teorideki büyük patlamanın, kâinatın, yaratılışın başlangıcında bitişik olduğu daha sonra ise ayrıldığına işaret eden âyetteki⁹⁹ anlama uygunluk arz ettiği görüşündedir. O, ayrılma safhasından sonra zamanla uzaydaki yıldız, galaksi ve gezegenlerin oluştuğunu belirtir.¹⁰⁰

Semâ ve arz ile ilgili âyetlerden kevnî i'câza işaret eden âyetleri modern bilimin verileriyle de desteklemeye çalışan Neccâr, semâ ile ilgili âyetlerdeki yaratılış olayına dikkat çeker. Ayrıca semânın altı günde¹⁰¹ ve yedi kat şeklinde yaratıldığını¹⁰² ifade eden âyetlerde geçen “سنة أيام” tabiri için zikredilen altı gün tabiri hakkında yapılan, her günü bin yıl olan altı gün, altı vakit ve altı aşama şeklindeki açıklamalardan¹⁰³ altı aşama görüşünü tercih eder.¹⁰⁴ Ona göre,

⁹⁷ Kehf, 16/51.

⁹⁸ Neccâr, *es-Semâ fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 96.

⁹⁹ Enbiyâ, 21/30.

¹⁰⁰ Neccâr, *es-Semâ fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 112.

¹⁰¹ A'râf, 7/54; Yunûs, 10/3; Hûd, 11/7; Furkân, 25/59; Secde, 32/4; Kâf, 50/38; Hadîd, 57/4.

¹⁰² Bakara, 2/29.

¹⁰³ Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmiü'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'ân*, thk. Heyet, Dârü's-Selam, Kahire 2008, V, 2536; Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmud el-Mâturîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'âni'l-Azîm*, thk. Fatima Yusuf el-Haymî, Müessesetü'r-Risâle Nâşirûn, Beyrut 2004, II, 239,240; Muhammed Hüseyin b. Mesud el-Beğavî, *Meâlimü't-Tenzîl*, thk. Heyet, Dâru Taybe, Riyâd 1409, III, 235; Ebû Muhammed Abdulhak b. Ğalib İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-Vecîz fi Tefsîri'l-Kitâbi'l-Azîz*, thk. Abdusselâm Abdüşşâfi Muhammed, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2011, II, 408; Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. el-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr fi İlmi't-Tefsîr*, thk. Abdurrezzak el-Mehdî, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 2010, II, 126,127; Fahrüddin Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer er-Râzî, *Mefatihü'l-Ğayb*, Dârü'l-Fikr, Beyrut 2005, V, 84-87; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekir el-Kurtûbî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2013, IX, 237,238; Nasirüddin Ebû Saîd Abdillâh b. Ömer b. Muhammed el-Bezzâvî, *Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vil*, thk. Muhammed Subhî b. Hasan Hallâf, Mahmud Ahmed Atrûş, Dârü'r-Reşid, Beyrut 2001, I, 547; Muhammed b. Yusuf b. Ali b. Yusuf Ebû Hayyân, thk. Mahir Habbûş, *el-Bahrü'l-Muhîr*, er-Risâle al-Âlemiyye, Beyrut 2015, X, 116; Ebû'l-Fidâ İsmail b. Ömer el-Kureşî ed-Dimaşkî İbn Kesir, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm*, thk. Muhammed İbrahim el-Bennâ, Dâru İbn Hazm, Beyrut 1998, III, 1437; Muhammed b. Muhammed el-İmadî Ebû's-Suûd, *İrşadü'l-Akli's-Selim ilâ Mezâyâ'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Müessesetü Tarihi'l-Arabî, Beyrut 2010, III, 265; Muhammed b. Ali b. Muhammed eş-Şevkanî, *Fethü'l-Kadîr*, Dârü'l-Vefâ, Kahire 2014, II, 300; Mahmud b. Abdullâh Alusî, *Ruhu'l-Meânî fi Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm ve's-Seb'il-Mesânî*, thk. Heyet, Müessesetü'r-

semânın yedi kat olarak zikredilmesi bazı müfessirlerin iddia ettiği gibi çokluktan kinaye olmayıp bizzat yedi rakamıdır. Modern dönemdeki bilimsel ilerlemelere rağmen insanoğlu bu tabakalardan sadece ilki hakkında bilgi edinebilmiştir.¹⁰⁵

Başta semâyla ilgili âyetlerin Allah Teâlâ'nın kudretinin ispatı makamında geldiğini belirten Neccâr, semânın yaratıldığı andan itibaren bir genişleme içerisinde olduğunu Zâriyât sûresinin 47. âyetinde geçen “(Bir de semâya bakın), biz onu sağlam bir şekilde bina ettik. Elbette onu genişleten biziz.” (وانا لموسعون) ifadesine dayandırır. Ayrıca kozmolojinin 20. yüzyılın ortalarına kadar evrenin sabitliğini kabul ettiğini ancak evrenin genişlediği düşüncesinin bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren kozmolojide hâkim olmaya başladığını söyler. Zira modern kozmolojinin verileri, galaksilerin bazen ışık hızına varan bir süratle bilinmeyen bir noktaya doğru gittiklerini göstermektedir.¹⁰⁶

Zağlûl Neccâr, semâ ile ilgili âyetleri açıklarken özellikle semâda yer alan güneş, ay, yıldızlar ve yer küre hakkında modern kozmolojinin verilerinden yararlanır. Mesela, Kur’ân’da güneşe, Allah Teâlâ'nın kudretine delâlet etmesinin yanı sıra ısı ve ışık kaynağı olması, dönmesi neticesinde gece-gündüz ve mevsimlerin oluşması ve takvim bilgisini göstermesi sebebiyle yemin edilmiştir.¹⁰⁷ Neccâr’a göre güneş ile ilgili âyetlerin temelde tevhidî göstermekle beraber modern kozmolojinin ancak son yüzyılda ulaştığı bilgileri on dört asır öncesinden yemin formunda işaret yoluyla vermesi, Kur’ân’ın Allah Teâlâ'nın kelâmı olduğunun ispatıdır.¹⁰⁸

Kur’ân’da güneşin geçtiği yerlerde zikredilen ay, ışığını güneşten alması ve yansıtma özelliği sebebiyle “nur”¹⁰⁹ kelimesiyle nitelenmiştir. Kendisine ait bir hareket ve yörüngeye sahip olan ay, dönmesi itibariyle hesap bilgisine kaynaklık etmesi, ışığı ile insana hizmet etmesi, Hz. Peygamber’in mu’cizevî işaretiyle yarılması, Allah’a secde etmesi, kıyâmet günü sönecek olması ve med-cezir’de yer alması gibi yönleriyle zikredilmiş ve kendisine kalem edilmiştir.¹¹⁰ Neccâr, güneşin ışığın kaynağı olması sebebiyle “ziya”¹¹¹ ve “sirac”¹¹², ayın ise ışığını güneşten alması sebebiyle “nur”¹¹³ olarak nitelenmesini kevnî i’câz olarak zikreder. Ona göre güneş ile ay arasındaki bu ilişkinin varlığına ancak günümüzde ulaşılabilmiştir. Bu sebeple Kur’ân’da “(Güneş batarken) ona tabi olduğu zaman aya”¹¹⁴ şeklinde yemin edilmiştir.¹¹⁵

Zağlûl Neccâr, Kur’ân’da tevhidin ispatı bağlamında zikredilen yıldızların dünyadan oldukça uzak olduğunu ve asla görülemeyeceklerini; yıldız olarak görülen cisimlerin ise çok önceden sönmüş yıldızların yörüngeleri¹¹⁶ olduğunu

Risâle, Beyrut 2010, IX, 134, 135; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, Fazilet Neşriyat, İstanbul 2015, III, 2172, 2173; Muhammed Tahir İbn Aşûr, *et-Tahrîr ve ’t-Tenvîr*, Dâru Sahnûn li’n-Neşr ve’t-Tevzi’, Tunûs ts. , IV, 161, 162; Muhammed Mütevelli eş-Şa’ravî, *Tefsîrû ’l-Kur’ân*, Medya Protec, Kahire 2016, XVI, 189-191.

¹⁰⁴ Neccâr, *es-Semâ fi ’l-Kur’âni ’l-Kerîm*, s. 156.

¹⁰⁵ Neccâr, *es-Semâ fi ’l-Kur’âni ’l-Kerîm*, s. 142.

¹⁰⁶ Neccâr, *es-Semâ fi ’l-Kur’âni ’l-Kerîm*, s. 86-88.

¹⁰⁷ Neccâr, *es-Semâ fi ’l-Kur’âni ’l-Kerîm*, s. 434, 435.

¹⁰⁸ Neccâr, *es-Semâ fi ’l-Kur’âni ’l-Kerîm*, s. 448.

¹⁰⁹ Yunûs, 10/5.

¹¹⁰ Neccâr, *es-Semâ fi ’l-Kur’âni ’l-Kerîm*, s. 516; Yunûs, 10/5.

¹¹¹ Yunûs, 10/5.

¹¹² Nûh, 71/16.

¹¹³ Yunûs, 10/5, Nûh, 71/16.

¹¹⁴ Şems, 91/2.

¹¹⁵ Neccâr, *es-Semâ fi ’l-Kur’âni ’l-Kerîm*, s. 452-454.

¹¹⁶ Vâkıa, 56/75, 76.

söyler.¹¹⁷ Yıldızlar kimi âyetlerde gök kubbeyi bir süs şeklinde donatmaları ve şeytanlara atılmaları yönüyle söz konusu edilmektedir.¹¹⁸ Ona göre, Kur'ân'da geçen "hubuk" tabiriyle semâdaki sağlam yapı ve düzen;¹¹⁹ burûc ile yıldızlar ve galaksiler topluluğunun hareketleri (güneş yılı);¹²⁰ karanlığı delip geçen ve titreşimi ile ses çıkaran tarık yıldızı ile pulsarlar;¹²¹ hunnes ve kunnes ile de karadelikler kastedilmiştir.¹²²

Zağlül Neccâr'ın güneş, ay ve yıldızlar dışında Kur'ân'da semâ hakkında yer alan semânın rec' sahibi¹²³ olduğunu ifade eden âyetteki yorumu ise oldukça ilginçtir. Neccâr, önceki müfessirlerin¹²⁴ dönüş sahibi semâyı, yağmur yüklü bulutlar ve yağmurun rızkı netice vermesi şeklinde tefsir ettiğini zikrettikten sonra bu yorumu kabul ettiğini ancak semânın dönüşlü oluşunun yağmurla sınırlandırılmayacağını belirtir. Ona göre, dönüşten sadece yağmur kastedilmiş olsaydı *zati'l-matar* tabirinin kullanılması gerekirdi. Şâyet "rec'" tabiri kullanılmışsa semânın yağmur dışında başka şeyleri de geri gönderdiği yani dönüş sağladığı anlamı daha uygun olacaktır. Bu durumda anlam; buhar, ses, toz, manyetik ışınları ve dalgaları geri döndüren olmaktadır. Bunların dışında ayrıca semânın katmanlarının zararlı bazı şeyleri de engellediği bilinen gerçeklerdendir.¹²⁵

2. Yeryüzü

Zağlül Neccâr, arz kelimesinin Kur'ân'da, yerküre, yeryüzü, bölge ve toprak anlamında kullanıldığını belirtir. Ona göre arz kelimesi, tekil olarak gelmiştir. Talâk sûresinin 12. âyetinde arzın sema gibi katmanlardan oluştuğu ifade edilmektedir.¹²⁶

Zağlül Neccâr'ın Kur'ân'daki arz kelimesinin kullanımlarını bilimsel açıdan değerlendirmesi, jeoloji bilim dalında uzman olmasını dikkate aldığımızda oldukça önem arz etmektedir. Örneğin dağların kazık gibi çakıldığını ifade eden âyetleri¹²⁷ açıklarken dağların yeryüzündeki kara parçalarının hareket halinde iken çarpışmaları sonucu parçalardan birinin yerin derinliklere inmesi, diğerinin ise yerin yüzeyine çıkması sonucu oluştuğunu, bunun yere çakılan bir kazığa benzediğini söyler. Ona göre kazığın sağlam olabilmesi için derin bir şekilde toprağa yerleştirilmesi gerekir. Dağların kökleri de tıpkı kazık gibi yerin derinliklerine iner. Yerin derinliklerine geçen kökler bazen yerin yüzeyinde kalan kısmının on veya on beş katına kadar çıkabilmektedir. Dağların kazık olmasını,

¹¹⁷ Neccâr, *es-Semâ fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 206.

¹¹⁸ Mülk, 67/5.

¹¹⁹ Zâriyât, 51/7; Neccâr, *es-Semâ fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 309-322.

¹²⁰ Burûc, 85/1; Neccâr, *es-Semâ fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 323-340.

¹²¹ Târik, 86/1-3; Neccâr, *es-Semâ fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 255-272.

¹²² Tekvîr, 81/15, 16; Neccâr, *es-Semâ fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 211-232.

¹²³ Târik, 86/11.

¹²⁴ Taberî, *Câmiü'l-Beyân*, X, 8585; Mâturîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, V, 453; Beğavî, *Meâlimü't-Tenzîl*, VIII, 312; İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-Vecîz*, V, 466,467; İbnu'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*, IV, 430; er-Râzî, *Mefâtiühü'l-Gayb*, XI, 6875; el-Kurtûbî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, XXII, 7; Beyzâvî, *Envârü't-Tenzîl*, III, 547; Ebû Hayyan, *el-Bahrü'l-Muhîr*, XXI, 314,315; İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm*, VIII,3754; Ebû Suûd, *İrşâdü Akli's-Selîm*, IX, 133,134; Şevkanî, *Fethü'l-Kadîr*, V, 560, 561; Alusî, *Rûhü'l-Meânî*, XXVIII, 454, 455; Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, VIII, 5729, 5730; İbn Aşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XXX, 266; eş-Şa'râvî, *Tefsîrü'l-Kur'ân*, XXII, 396.

¹²⁵ Neccâr, *es-Semâ fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 293-308.

¹²⁶ Neccâr, *Medhal*, s. 288.

¹²⁷ Nebe, 78/7, Lokmân, 31/10, Enbiyâ,21/31, Ra'd, 13/10.

yerin sarsılmasının engellendiğini ifade eden âyetlerle birlikte değerlendiren Neccâr, dağların sabitliğinin insanın yaşamını kolaylaştırdığını zikreder.¹²⁸

Tefsir uleması dağlar için “وتدادا” tabirinden, dağların kazık gibi yere çakılarak yerin sarsılmadan sabitlenmesini anlamışlardır.¹²⁹ Neccâr bu anlamı merkeze almış ancak modern jeolojinin konuyla ilgili bilgilerini kullanmıştır.

Onun arz’ın Kur’ân’da kullanımları hakkında vermiş olduğu bilgileri diğer bir anlatımla kevnî işaretleri ana hatlarıyla şöyle zikredebiliriz: Yerkürenin merkeziliği,¹³⁰ yuvarlaklığı,¹³¹ beşik kılınması,¹³² yeryüzünün yaşama elverişli olması (döşek)¹³³ etrafından eksiltilmesi,¹³⁴ dönmesi,¹³⁵ yarıma vaziyeti,¹³⁶ dağlarda farklı renklerden yolların olması.¹³⁷

Zağlûl Neccâr yukarıda sıraladığımız konularla ilgili âyetleri ayrıntılı bir şekilde resim ve çizimlerle izah eder. Bunların dışında arz ile ilişkili olabilecek âyetlerin konularını da ele alır. Örneğin denizlerin kaynaması,¹³⁸ yeryüzünün suyu tutması,¹³⁹ suyun köpüğünün gitmesi ve özün kalması,¹⁴⁰ Kâbe’nin yeryüzünün ilk evi olarak kurulması.¹⁴¹

3. Hayvanlar

Kur’ân’ın yüz yirmi âyetinde hayvanlara işaret edildiğini ifade eden Zağlûl Neccâr, bunlardan yaklaşık otuz tanesini bilimsel i’câz bağlamında kullanır.¹⁴² Ona göre on dört asır önce işaret edilen bu hakikatlere modern bilim ancak son yüzyılda ulaşabilmiştir. Örneğin hayvanların sütünün “kan ile işkemenin arasından”¹⁴³ bozulmayarak saf ve lezzetli bir şekilde oluşması, ilk dönemde yüzeysel olarak anlaşılmıştır. Ancak konunun mahiyeti ve detaylarının gün yüzüne çıkması asrımızda gerçekleşebilmiştir.¹⁴⁴ Neccâr, sütün oluşum evrelerini günümüzdeki ilmî verilerle ayrıntılı bir şekilde izah ederek meselenin i’câz boyutuna dikkat çekmiştir.¹⁴⁵

¹²⁸ Neccâr, *el-Arz fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, Dârü’l-Ma’rife, Beyrut 2006, s. 210-215.

¹²⁹ Taberî, *Câmiü’l-Beyân*, X, 8411; Mâturidî, *Te’vilâtü’l-Kur’ân*, V, 366; Beğavî, *Meâlimü’t-Tenzîl*, VIII, 395; İbn Atiyye, *el-Muharrerü’l-Vecîz*, V, 424; İbnu’l-Cevzî, *Zâdü’l-Mesîr*, IV, 388; er-Râzî, *Mefâtihi’l-Ğayb*, XI, 6875; el-Kurtûbî, *el-Câmi’ li Ahkâmi’l-Kur’ân*, XXII, 7; Beyzâvî, *Envârü’t-Tenzîl*, III, 547; Ebû Hayyan, *el-Bahrü’l-Muhîr*, XXI, 186; İbn Kesir, *Tefsîrü’l-Kur’âni’l-Azîm*, VIII, 3690; Ebû Suûd, *İrşâdü Akli’s-Selîm*, IX, 83; Şevkanî, *Fethü’l-Kadîr*, V, 482; Alûsî, *Rûhü’l-Meânî*, XXVIII, 204-206; Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, VIII, 5531-5533; İbn Aşûr, *et-Tahrîr ve’t-Tenvîr*, XXX, 14, 15; eş-Şa’râvî, *Tefsîrü’l-Kur’ân*, XXII, 181-183.

¹³⁰ Rahmân, 55/33; Neccâr, *el-Arz fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, s. 337-349.

¹³¹ Zümer, 39/5; Neccâr, *el-Arz fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, s. 235-243.

¹³² Nebe’, 78/7; Neccâr, *el-Arz fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, s. 201-210.

¹³³ Bakara, 2/22; Zâriyât, 51/48; *el-Arz fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, s. 291-317.

¹³⁴ Ra’d, 13/41; Neccâr, *el-Arz fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, s. 149-164.

¹³⁵ Zümer, 39/5; Neccâr, *el-Arz fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, s. 231-243.

¹³⁶ Târık, 86/12; Neccâr, *el-Arz fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, s. 167-182.

¹³⁷ Fâtır, 35/27; Neccâr, *el-Arz fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, s. 319-335.

¹³⁸ Tûr, 52/6; Neccâr, *el-Arz fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, s. 183-199.

¹³⁹ Zümer, 39/21; Neccâr, *el-Arz fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, 469-480.

¹⁴⁰ Ra’d, 13/17; Neccâr, *el-Arz fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, s. 381-394.

¹⁴¹ Neccâr, *el-Arz fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, s. 571-585.

¹⁴² Neccâr, *el-Hayevân fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, Dârü’l-Ma’rife, Beyrut 2005, s. 35-36; *el-Medhal*, s. 313.

¹⁴³ Nahl, 16/66.

¹⁴⁴ Neccâr, *el-Hayevân fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, s. 421.

¹⁴⁵ Neccâr, *el-Hayevân fi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, s.317-320.

Nahl sûresinin 68. âyetinde¹⁴⁶ arılar ve balla ilgili ifadeler hakkında biyoloji ve tıp bilimlerinin verilerini ayrıntılı bir şekilde kullanan Zağlûl Neccâr, arı ve bal hakkında özetle şunları söyler: Arılar sevk-i ilâhî sayesinde bir sistem ve kollektif çalışma içerisindeyler. Zaten âyette “nahl” şeklinde çoğul olarak gelmesi onların topluluk halinde yaşadıklarını göstermektedir. Âyette arıların üç ayrı yere (dağ, ağaç ve çardak) kovan kurması konusunda özgür bırakıldıkları zikredilmiştir. Arılar uzun mesafelerden ve farklı çiçeklerden polen ve nektar toplayarak bünyelerinde farklı türden bal üretme yetisiyle donatılmışlardır. Bu bal türleri insanlar için şifa kaynağıdır. Âyette geçen “Rab” kelimesi nimete ve emrin müennes kipiyle gelmesi ise kraliçe arıya, “min” harf-i cerri ise onların her yere yuva yapmayacaklarına işaret olarak yorumlanmıştır. Bu ifadelerden arının vahiy (sevk-î ilâhî) ile özel olarak yönlendirildiği sonucu çıkarılmaktadır. Ayrıca arıların altıgen şekilli petek yapması da en fazla balı ihtiva eden bir yapıyı tercih ettiklerini göstermektedir.¹⁴⁷

Balın her derde deva olduğu yönünde oluşan yaygın kanaat abartı sayılsa bile onun birçok hastalığa iyi geldiği yadsınamaz bir gerçektir. Tıpçılara göre bal, bağışıklık, sindirim ve solunum sistemi hastalıklarına faydalı olduğu gibi ciğer, kalp, tansiyon, idrar, göz hastalıkları, iltihap ve yara tedavisi gibi sayamadığımız birçok hastalığın tedavisinde yarar sağlamaktadır.¹⁴⁸

Zağlûl Neccâr, bahse konu ettiği âyetlerde; hayatta var olan bütün canlıların birer ümmet oldukları âyetini¹⁴⁹ canlıların yapı ve eylem itibariyle kendilerine ait özellikleri taşıdıklarına, başka türe dönüşmeyeceklerine bir işaret olarak yorumlar.¹⁵⁰ Söz konusu canlılar arasında en zayıf yuvaya sahip olan örümceğin (ankebût)¹⁵¹ evinin zayıflığını maddî olarak iplerinin aralıklı olmasına, manevî olarak da dişi örümceğin eşini parçalaması ve toplumsal bir hayat sürmemesiyle izah eder.¹⁵² Neccâr, Allah Teâlâ'nın örnek olarak zikretmekten çekinmediği sivrisineğin¹⁵³ durumunu, küçük cismine rağmen dişi sivrisineğin taşıdığı mikroplarla hastalıklara sebep olması ile açıklar.¹⁵⁴ Öte yandan bütün insanların bir araya gelmeleri durumunda yaratamayacakları sinek (zübâb)¹⁵⁵ örneğini ise sineğin insanlardan kaçırdığı katı ve sıvı maddeleri kısa sürede sindirim ve boşaltım sistemine göndermesi sebebiyle insanın ona karşı aciz kalması şeklinde yorumlar. Neccâr, sivrisinek ve sinek ile ilgili bu âyetlerin yorumunda son dönemde yapılan ilmî çalışmalardan elde edilen verileri kullanarak yaptığı açıklamaları desteklemeye çalışır.¹⁵⁶

¹⁴⁶ “Rabbin bal arısına: Dağlardan, ağaçlardan ve insanların yaptıkları çardaklardan kendine evler (kovanlar) edin. Sonra meyvelerin her birinden ye ve Rabbinin sana kolaylaştırdığı yolları tut, diye ilham etti. Onların karınlarından renkleri çeşitli bir şerbet (bal) çıkar ki, onda insanlar için şifa vardır. Elbette bunda düşünen bir kavim için büyük bir ibret vardır.”

¹⁴⁷ Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 89-91.

¹⁴⁸ Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 519-527; Ayrıca bk. Ali Muhammed Muhammed es-Sallâbî, *el-Mu'cizetü'l-Hâlide el-İ'câzü'l-İlmî fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Dâru İbn Kesîr, Beyrut 2013, s. 261, 262.

¹⁴⁹ En'âm, 6/38.

¹⁵⁰ Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 51.

¹⁵¹ Ankebût, 29/41.

¹⁵² Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 141-143; *el-Medhal*, s. 316; Konu ile ilgili bk. Mehmet Demirci, “Zağlûl en-Neccâr'ın “Tefsîrî'l-Âyâtî'l-Kevniyye”si Örneğinde Ankebût Sûresi 41. Ayetin İlmî Tefsîr Geleneği Bağlamında Tahlili”, *KSÜ. İlahiyat Fak. Dergisi*, (25)2015, s. 123-146.

¹⁵³ Bakara, 2/26.

¹⁵⁴ Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 174-175.

¹⁵⁵ Hacc, 22/73; *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 146-162.

¹⁵⁶ Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 156-159; *el-Medhal*, s. 317.

Zağlûl Neccâr'a göre, Kur'ân'ın, insanların kabirlerden çıkışını çekirgelerin yayılmasına benzetmesi,¹⁵⁷ yumurtadan çıkan ve sayıları yüz milyonları bulan çekirgelerin toplanıp bir araya gelmesine işaret eden dikkat çekici bir anlatımdır.¹⁵⁸ Öte taraftan kıyâmette insanların şaşkınlıktan uçuşan kelebeklere teşbîh edilmesi de¹⁵⁹ kelebeklerin kozalarından çıktıktan sonra gayr-ı nizamî bir tarzda dağılıp uçmalarıyla ilgili bir durumdur.¹⁶⁰

Neccâr, yukarıdaki örneklerin dışında Kur'ân'da zikredilen bildircin,¹⁶¹ çekirge, güve, kurbağa,¹⁶² deve,¹⁶³ at,¹⁶⁴ merkep,¹⁶⁵ köpek,¹⁶⁶ maymun,¹⁶⁷ farklı sebeplerle ölen hayvanlar,¹⁶⁸ domuz,¹⁶⁹ balina,¹⁷⁰ karga¹⁷¹ ve kuş¹⁷² gibi hayvanların geçtiği âyetleri inceler. Neccâr bu değerlendirmeleriyle, herkesçe malum bilgilerin dışında- bilimin söz konusu hayvanların yapısı ve yaptıkları işler hakkındaki yeni verilerini kullanarak âyetlerin anlam zenginliğini ortaya koymaya çalışmıştır.

4. Bitkiler

Zağlûl Neccâr, Kur'ân'da bitkilere işaret eden yüzden fazla âyetin bulunduğunu belirtir. Söz konusu âyetlerin bu bitkilerden bir kısmının topraktan çıkıp boy vermesi ve işlevlerine, bir kısmının da bunların şekillerinin ve türlerinin farklılığına, meyvelerinin renklerine ve tatlarına işaret ettiğini zikreder. Ona göre bu âyetler, aslında insanı yaratılış, ölüm ve yeniden dirilme kavramları ile bitkiler arasındaki benzerlikleri hususunda düşünmeye sevk etmektedir.¹⁷³

Kevnî âyetlerle ilgili gerçeklerin son yüzyıldaki bilimsel gelişmelerle daha fazla gün yüzüne çıktığına inanan Neccâr, insanlar ile bitkiler arasındaki karbondioksit ve oksijen alışverişinin ancak günümüzde anlaşılabilmesine dikkat çeker.¹⁷⁴

Zağlûl Neccâr'ın örnek verdiği âyetlerde, özellikle semâdan suyun indirilmesi, bitkilerin yeşerip meyveye durması ve sararıp çerçöp haline gelmesi olayları yer almaktadır.¹⁷⁵ Ona göre, yağmurun yağması sonucunda toprağın hareketlenmesi, kabarması ve topraktan çeşitli ürünlerin çıkması,¹⁷⁶ tane ve çekirdeklerin çatlatılıp yeşertilmesi,¹⁷⁷ ölmüş toprağa hayatın bahşedilmesi,¹⁷⁸ üzüm bağlarının, ekinlerin, çatalı ve çatalsız hurmalıkların aynı su ile sulanması,¹⁷⁹ hayvanların otlaması için ot ve ağacın yeşertilmesi, yeşertilen ağaçların meyveye durduktan sonra sararıp

¹⁵⁷ Kamer, 54/7.

¹⁵⁸ Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 195-196; *el-Medhal*, s. 317.

¹⁵⁹ Kâria, 101/4.

¹⁶⁰ Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 207-210; *el-Medhal*, s. 318.

¹⁶¹ Bakara, 2/57; Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 233-236

¹⁶² A'râf, 7/133; Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 253-260.

¹⁶³ Gâşiye, 88/17; Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 272-274, 278.

¹⁶⁴ Sâd, 38/31-33; Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 290-296.

¹⁶⁵ Lokmân, 31/19; Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 308-312.

¹⁶⁶ A'râf, 7/176; Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 348-354.

¹⁶⁷ Mâide, 5/60; Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 470-475.

¹⁶⁸ Nahl, 16/115; Maide, 5/3; Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 357-365; 375-384.

¹⁶⁹ Mâide, 5/3; Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 359-363.

¹⁷⁰ Saffât, 37/142; Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 395-400.

¹⁷¹ Mâide, 5/13; Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 405-412.

¹⁷² Mülk, 67/19; Neml, 27/20; Neccâr, *el-Hayevân fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 420-428; 431-434.

¹⁷³ Neccâr, *el-Medhal*, s. 298.

¹⁷⁴ Neccâr, *el-Medhal*, s. 313.

¹⁷⁵ Neccâr, *el-Medhal*, s. 298-313.

¹⁷⁶ Hacc, 22/5; Neccâr, *Tefsîrû'l-Âyâti'l-Kevniyye*, II, 167-172.

¹⁷⁷ En 'am, 6/95; Neccâr, *Tefsîrû'l-Âyâti'l-Kevniyye*, I, 223-229.

¹⁷⁸ Rûm, 30/19; Neccâr, *Tefsîrû'l-Âyâti'l-Kevniyye*, II, 433-440.

¹⁷⁹ Râ'd, 13/4; Neccâr, *Tefsîrû'l-Âyâti'l-Kevniyye*, I, 399-404.

çerçöp haline gelmesi,¹⁸⁰ yağmur ile renkleri farklı olan hurma, üzüm, zeytin ve nar gibi ürünlerin verilmesi,¹⁸¹ yaratılan ürünlerin çift olması¹⁸² gibi ifadelerin temel hedefi, insanı tevhide yönlendirmektir. Bununla birlikte, bilimin asrımızda gün yüzüne çıkardığı bilgiler ile bunları desteklemek de bu hedefin gerçekleşmesine yardımcı olacaktır.

Allah Teâlâ'nın bir varlığa yemin etmesinin o varlığın öneminden kaynaklandığını vurgulayan Neccâr, buna incir ve zeytini¹⁸³ örnek olarak verir. Ona göre bu meyvelerden incir, besin ve sağlık açısından oldukça önemlidir. Zira incir, faydalı bir takım enzimler ve bazı önemli kimyevî bileşenleri içermektedir. Bunlardan bir kısmı kansere, virüs, bakteri ve parazitlere karşı savunma sağlar. Öte taraftan zeytin¹⁸⁴ hem ağacı hem meyvesi hem de yağı ile diğer meyvelerden ayrılmaktadır. Zeytinyağının sağlık açısından birçok faydayı içermesi noktasında diğer yağlardan daha üstün olması Neccâr'ın zeytin hakkında ayrıntılı bilgiler vermesine sebep olmuştur. Diğer taraftan zeytin ağacının daima yeşil kalması, çok fazla bakıma ihtiyaç duymaması ve mübarek olarak nitelenmesi, onun ilgisinde haksız olmadığını göstermektedir. Ona göre âyette özellikle Sînâ dağının zikredilmesi, özelde bu dağda yetişen zeytinin, genel anlamda da bu bölgede yetişen zeytinin farklılığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte âyette dünyadaki zeytinlerin aşıl kaynağının bu bölge olduğuna işaret edilmesi de ihtimal dahilindedir.¹⁸⁵

5. İnsan

İnsan kelimesinin farklı türevleriyle Kur'ân'da 831 yerde¹⁸⁶ geçtiğini zikreden Zağlûl Neccâr, bunlardan bilimle ilişkilendirdiği âyetleri yorumlar. İlgili âyetlerin özellikle ilmî icâz boyutunu sunmaya çalışır.¹⁸⁷

Söz konusu âyetlerde insanın farklı yönlerine dikkat çekildiğini belirten Zağlûl Neccâr, özetle bunları şöyle sıralar: İnsanın yaratılış gerçeği,¹⁸⁸ insanın diğer varlıklardan sonra,¹⁸⁹ topraktan,¹⁹⁰ hakir bir sudan¹⁹¹ ve bir nefisten yaratılması,¹⁹² yaratılış aşamaları,¹⁹³ ebeveyninin etkisi,¹⁹⁴ cinsiyetinin onun elinde olmaması,¹⁹⁵ annesinin onu zorluklarla büyütmesi,¹⁹⁶ hamilelik süresi,¹⁹⁷ beyân ve kitâbet yetisi,¹⁹⁸ imtihanı,¹⁹⁹ topraktan gelip tekrar toprağa varması,²⁰⁰ kadının

¹⁸⁰ Zümer, 39/21; Neccâr, *Tefsîrû'l-Âyâtî'l-Kevniyye*, III, 217-223.

¹⁸¹ En'am, 6/99; Neccâr, *Tefsîrû'l-Âyâtî'l-Kevniyye*, I, 243-248.

¹⁸² Zâriyât, 51/49; Neccâr, *Tefsîrû'l-Âyâtî'l-Kevniyye*, III, 445-452.

¹⁸³ Tîn, 95/1.

¹⁸⁴ Mü'minûn, 23/20.

¹⁸⁵ Neccâr, *Medhal*, s. 306; *Tefsîrû'l-Âyâtî'l-Kevniyye*, IV, 521-526.

¹⁸⁶ Neccâr, *Medhal*, s. 326.

¹⁸⁷ Neccâr, *Medhal*, s. 325-338.

¹⁸⁸ Zümer, 39/62; Neml, 28/64; Rûm, 30/11.

¹⁸⁹ İnsan, 76/1.

¹⁹⁰ Âl-i İmrân, 3/59; Nahl, 16/4; Mü'minûn, 23/12-16; Secde, 32/7-9; Rahmân, 55/14; Rûm, 30/20-27; Sâd, 38/71; Hac, 22/5-7; Saffât, 37/11.

¹⁹¹ Mürselât, 77/20-23.

¹⁹² Nisâ, 4/1; A'râf, 7/172-189; En'am, 6/98; Lokmân, 31/28; Zümer, 39/6.

¹⁹³ Nahl, 16/4; Mü'minûn, 23/12-16; Secde, 32/7-9; Yâsîn, 55/77; Zümer, 39/6; İnsan, 76/2; Kıyâme, 77/36-39; Alak, 96/1-5; Hacc, 22/5-7; Abese, 80/17-19; 71/13-14.

¹⁹⁴ Hucurât, 49/13; Nahl, 16/72; Şûrâ, 42/11; Necm, 53/45-47; İnsan, 76/2.

¹⁹⁵ Şûrâ, 42/49-50.

¹⁹⁶ Lokman, 31/14; Ahkâf, 46/15.

¹⁹⁷ Lokman, 31/14; Ahkâf, 46/15.

¹⁹⁸ Bakara, 2/31; Rahmân, 55/1-4; Alak, 96/1-5.

¹⁹⁹ Âl-i İmrân, 3/145-168; Mü'minûn, 23/12-16; Vâkıa, 56/57-62; Mülk, 67/2.

adet zorluğu yaşaması,²⁰¹ insanın zorluk-kolaylık ve tekrar zorluk evrelerinden geçmesi,²⁰² nefsinde Allah'ın âyetlerini taşıması,²⁰³ parmak uçlarının tesviyesi,²⁰⁴ alını,²⁰⁵ işitme duyusu,²⁰⁶ cildi,²⁰⁷ tek kalp taşıması,²⁰⁸ ahsen-i takvimde yaratılması,²⁰⁹ dillerinin ve renklerinin farklılığı,²¹⁰ karada ve denizde fesat çıkarabilmesi,²¹¹ uykusunun ölüme benzetilmesi,²¹² yeniden dirilişinin kesinliği,²¹³ reenkasyon,²¹⁴ insanoğlunun aynı asıldan gelmesi,²¹⁵ hayatındaki gayb gerçeği²¹⁶ ve yaratılıştaki çift olma hali.²¹⁷

Doğumundan dirilişine kadar insanın serüvenini anlatan âyetlerdeki ilmî i'câzı, ilgili bilim dallarından istifade ederek yorumlayan Zağlûl Neccâr, klasik tefsir kaynaklarından faydalanmakla beraber onlarda yer almayan farklı görüşlerini de zikreder.

Örneğin Kıyame sûresinin 4. ayetinde, Allah Teâlâ'nın insanın çürümüş kemiklerini bir araya getirmeye güç yetirmesinin ötesinde parmak uçlarını dünyadaki haliyle yeniden düzenlemeye kadir olduğu ifade edilmektedir. Zağlûl Neccâr, ölen insanın çürüyüp toprağa karıştıktan sonra parmak uçlarına varıncaya kadar eski haline döndürülmesinin mucize olduğunu belirtir. Ona göre parmak izi bir insanın yaşam sahasında diğer insanlardan ayrıldığı en önemli unsurlardandır. Öyle ki parmak izi, onun cenin halinin üçüncü ayında parmaklarında oluşan bir mühür gibidir. Zağlûl Neccâr parmak izinin bilimsel olarak bireye özgü bir nitelik olduğunu, bu sebeple söz konusu izin tevarüs olunamayacağını söyler. Bir insanın kişiliğinin bilinmesinde parmak izi kullanılabildiği gibi kişinin dişilik, erillik, ömür, sağlık durumu, hacim/büyükçlük ve meslek gibi niteliklerin bilinmesinde de kullanılabilir. Parmak izi, pürüzlü pürüzsüz değdiği bütün cisimlerde bir iz bırakır. Bu sebeple suçluların tespitinde parmak izi önemli rol oynamaktadır.²¹⁸

Neccâr'a göre Kur'ân'ın ilâhîliğinin kanıtlarından biri olan parmak izini, İngilizler ancak 1901 yılında işgal ettikleri Hindistan'da suçluların tespitinde kullanmışlardır. Söz konusu tarihten sonra suçluların teşhisinde parmak izinin tespit edilmesi yöntemi tüm dünyada kullanılmaya başlanmıştır.²¹⁹

Sonuç

Çağdaş dönemde etkisini hissettiren tefsir hareketlerinden biri olan bilimsel tefsir hareketi, Kur'ân'ın modern bilimler ışığında okunması esasına dayanır. Söz

²⁰⁰ Âl-i İmrân, 3/59; A'râf, 7/11; Tâhâ,20 /55; Hicr,15/ 26-33; Secde,32 /7-9; Rahmân, 55/14; Kehf, 18/37; Nûh, 71/17, 18; Necm, 53/45, 47.

²⁰¹ Bakara, 2/222.

²⁰² Yâsîn, 55/68; Rûm, 30/54.

²⁰³ Zâriyât, 51/21.

²⁰⁴ Kıyâme, 75/3, 4.

²⁰⁵ Alak, 96/15, 16; Hûd, 11/56; Rahmân, 55/4.

²⁰⁶ Kehf, 18/11.

²⁰⁷ Nisâ, 4/56.

²⁰⁸ Ahzâb, 33/4.

²⁰⁹ Tîn, 95/4-6.

²¹⁰ Rûm, 30/20-27; Fâtır, 35/ 27,28; Hucurât, 49/13.

²¹¹ Rûm, 30/41.

²¹² Zümer, 39/42.

²¹³ Tâhâ,20 /55; Kaf, 50/4, Nûh;71/17-18, Hacc; 22/5-7; Mü'minûn, 23/12-16; Kıyâme, 75/36-39.

²¹⁴ Râ'd, 13/16; Nisâ, 4/119, 150.

²¹⁵ En'âm, 6/98; A'râf, 7/189; Lokmân, 31/28; Hucurât, 49/13; Zümer, 39/6.

²¹⁶ Lokmân, 31/34; Hâkka, 69/38, 39.

²¹⁷ Nahl, 16/72; Şûrâ, 42/49-50; Neml, 27/64; Neccâr, *Medhal*, s.333-337.

²¹⁸ Neccâr, *Tefsîrû'l-Âyâtî'l-Kevniyye*, IV, 236.

²¹⁹ Neccâr, *Tefsîrû'l-Âyâtî'l-Kevniyye*, IV, 236, 237.

konusu hareket genel anlamda kabul gördüğü gibi ciddi eleştirilere de maruz kalmıştır.

Bilimsel Tefsiri savunan ve modern bilimle ilgili olduğunu düşündüğü âyetleri bu ekseninde yorumlayan ilim adamlarından biri Zağlûl Neccâr'dır. Neccâr'ı önemli kılan onun Jeoloji alanında çalışan ve dünya çapında çok sayıda bilimsel ödül almış bir bilim adamı olmasıdır. Ülkemizde yeterince tanınmayan Neccâr, Kur'ân'ın ilmî i'câz boyutunu ortaya koymaya çalışmıştır.

Neccâr, bilimsel tefsir ile ilmî i'câz'ı birbirinden ayırmaktadır. Ona göre bilimsel tefsir teori ve bilimsel gerçeklerden oluşan verileri kullanırken ilmî i'câz ise sadece kesinleşmiş bilimsel gerçeklerden hareketle kevnî âyetleri izah etmektedir. Bu sebeple o, tercihini ilmî icâzdan yana kullanmaktadır. Zira ilmî i'câzda, bilimin son yüzyılda ulaştığı gerçekleri, Kur'ân'ın on dört asır öncesinden haber verdiği ispat edilmektedir. Neccâr'a göre bu ispat, aynı zamanda Kur'ân'ın mu'cizevî ve ilahî bir kitap olduğunun kanıtıdır.

Zağlûl Neccâr, genel anlamda bilimsel tefsiri özelde ise ilmî i'câzı sağlam temele oturtmaya gayret göstermiştir. Bu bağlamda bilimsel tefsire dair yaklaşımları ifrat, tefrit ve vasat olarak niteleyebileceğimiz üç grupta toplamıştır. Aşırı kabulün Kur'ân'dan bilim üretme düşüncelerini ve Kur'ân metninin elvermediği zorlama yorumlarını eleştiren Neccâr, red cephesinin dayandığı argümanları sıralayıp bunları tek tek çürütme yoluna gitmiştir.

Zağlûl Neccâr'a göre bilimsel tefsir, Kur'ân'ı bilime onaylatma anlamına gelmediği gibi Kur'ân'ın bilimin son yüzyılda ulaştığı kimi hakikatlere on dört asır önce işaret ettiği esasına dayanır. Kur'ân'ın bilimden önce kimi hakikatlere işareti Kur'ân'ın beşer ürünü olmadığı ve ilahî bir kelâm olduğu gerçeğini ifade etmektedir.

Neccâr'ın bilimsel Tefsir anlayışını farklı kılan, onun –kâinatın yaratılış meselesi hariç- sürekli değişen ve değişime açık olan bilimin verilerinden sadece “bilimsel hakikat” seviyesine ulaşmış verileri kullanma ve bunda ısrar etme çabasıdır. Bilimin çağımızda inkâr ehlinin güdümünde olmasının bilimin asıl karakterine engel olamayacağı düşüncesini dillendiren Neccâr, bilimsel tefsirin de Kur'ân'ı bilime onaylatma anlamına gelmediğini savunur.

Neccâr'ın bilimsel tefsirinde dikkat çeken noktalardan biri, onun Kur'ân'da bilimsel hakikatlere işaret ettiğini düşündüğü âyetlerin temelde Allah Teâlâ'nın kudretini gösterdiği ancak bu âyetlerin aynı zamanda işaret kabilinden bilimsel gerçeklerle ilişkilendirilebilir olduğunu düşünmesidir. Ona göre söz konusu işaretlerin ortaya konulmasına dair gayretler, aynı zamanda evrensel olan bilim dili ile günümüz insanına hitap etme anlamına gelmektedir.

Zağlûl Neccâr'ın yorumlarında âyetin temel manasını esas alması ve bununla birlikte âyetin günümüze bakan yönünü belirlemeye çalışması oldukça önemlidir. Zira âyetin bilimle ilişkilendirilen anlamının asıl anlam olduğu izleniminin verilmesi âyetin temel manasının ortadan kaldırılması sonucunu doğuracaktır.

Bilimsel tefsirin nihâyetinde diğer tefsir türleri gibi bazı âyetlerin anlaşılması çabası olması, bu sebeple oluşabilecek hataların da “tefsir”in doğasında var olan yanılabilirlik özelliği ile birlikte düşünülmesi gerektiğini dile getiren Neccâr, bilimsel tefsiri âyetin anlam boyutunun genişletilmesi olarak değerlendirmektedir.

Zağlûl Neccâr'ın bilim adamı kimliği ve şer'î ilimlerdeki düzeyi ile sunduğu görüşlerin tefsir nokta-i nazarında dikkate alınması gerektiği kanaatindeyiz. Bu görüşleri, bilinen anlamıyla “tefsir” olarak nitelemek zor görünse bile, kevnî âyetleri incelemesi bakımından konulu tefsir, âyetin asıl anlamı dışında yeni boyutları ortaya koyması sebebiyle de işârî tefsir kabilinden düşünmek daha isabetli olacaktır.

Kaynakça

AHMED, Ebû Hacer Ömer, *et-Tefsirü'l-İlmî li'l-Kur'ân fi'l-Mizân*, Dâru'l-Medârî'l-İslâmî, Beyrut 2001.

AKBAŞ, Ahmet, *Prof. Dr. Zağlûl en-Neccâr ile Bilimsel Tefsir Üzerine*, Nidâ Yayınları, İstanbul 2017.

....., “Bilimsel Tefsire Dair Tartışmaların Güncel Değeri”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi*, 2016/3, Yıl:7, Cilt:7, Sayı:15.

ALÛSÎ, Mahmud b. Abdullah, *Rûhü'l-Meânî fi Tefsiri'l- Kur'âni'l-Azîm ve's-Seb'il-Mesânî*, thk. Heyet, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 2010.

ATEŞ, Abdurrahman, “ Geçmişten Günümüze Bilimsel Tefsir Okulu”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, II, 2002.

BEĞAVÎ, Muhammed Hüseyin b. Mesud, *Meâlimü't-Tenzil*, thk. Heyet, Dâru Taybe, Riyâd 1409.

BEYZÂVÎ, Nasiruddîn Ebû Saîd Abdullah b. Ömer b. Muhammed, *Envârü't-Tenzil ve Esrârü't-Te'vîl*, thk. Muhammed Subhî b. Hasan Hallaf, Mahmud Ahmed Atrûş, Dâru'r-Reşîd, Beyrut 2001.

CÜNDİOĞLU, Düçane, “Tefsirde Helenizm ‘Bilimsel Tefsir’ Zaafi ve Eleştirisi”, *Bilgi ve Hikmet*, Güz, 1993/4.

DEMİR, Şeyhmus, *Kur'ân'ın Yeniden Yorumlanması*, İnsan Yay., İstanbul 2002.

....., “Kurân'ın Bilimsel Veriler Işığında Yorumlanmasına Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Tarihten Günümüze Kur'ân'a Yaklaşımlar içinde, İlim Yayma Vakfı Kur'ân ve Tefsir Akademisi*, İstanbul 2010.

DEMİRCİ, Mehmet, *Zağlûl en-Neccâr'ın Tefsiri'l-Âyati'l-Kevniyyesi Örneğinde Ankebût Sûresi 41. Âyetin İlmî Tefsir Geleneği Bağlamında Tahlili*, *KSÜ. İlahiyat Fak. Dergisi*, (25) 2015.

EBÛ HAYYÂN, Muhammed b. Yusuf b. Ali b. Yusuf, thk. Mahir Habbûş, *el-Bahrü'l-Muhîd*, er-Risâle al-Alemiyye, Beyrut 2015.

EBÛ SUÛD, Muhammed b. Muhammed el-Amadî, *Müessesetü Tarihi'l-Arabî*, Beyrut 2010.

EL-HÛLÎ, Emîn, *Menâhicü't-Tecdid fi'n-Nahvi ve'l-Belağâ ve't-Tefsîr ve'l-Edeb*, Dâru'l-Marife, Kahire 1961.

GEZER, Süleyman, *Kur'ân'ın Bilimsel Yorumu*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2009.

GÜLLÜCE, Veysel, *Bilimsel Tefsirde Usûl*, Aktif Yayınevi, Erzurum 2007.

İBN AŞUR, Tahir Muhammed, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Dâru Sahnûn li'n-Neşr ve't-Tevzî', Tunûs ty.

İBN ATIYYE, Ebû Muhammed Abdulhak b. Ğalib, *el-Muharrerü'l-Vecîz fi Tefsiri'l-Kitâbi'l-Azîz*, thk. Abdusselâm Abduşşâfî Muhammed, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2011.

İBN CEVZÎ, Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali , *Zâdü'l-Mesîr fi İlmi't-Tefsir*, thk. Abdurrezzak el-Mehdî, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 2010.

İBN KESİR, Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer el-Kureşî el-Basrî ed-Dımaşkî, *Tefsirü'l-Kur'âni'l-Azîm*, thk. Muhammed İbrahim el-Benna, Dâru İbn Hazm, Beyrut 1998.

JANSEN, J.J.G., *Kur'ân'a Bilimsel-Filolojik-Pratik Yaklaşımlar*, çev.Halilrâhman Açar, Fecr Yayınevi, Ankara 1993.

KARADAVÎ, Yusuf, *Keyfe Neteâmelu maa'l-Kur'âni'l-Azîm*, Dârü's-Şûrûk, Kahire 2009.

KURTÛBÎ , Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekir, *el-Cami li Ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turkî, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 2013.

MATURÎDÎ, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhamed b. Mahmud, *Te'vilâtü'l-Kur'âni'l-Azîm*, thk. Fatima Yusuf el-Haymî, Müessesetü'r-Risale Nâşirûn, Beyrut 2004.

NECCÂR, Zağlül, *Tefsirü'l-Ayati'l-Kevniyye fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Mektebetü's-Şûrûki'd-Devliyye, Kahire 2007.

....., *es-Semâ fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut 2008.

....., *Haza Hüve'l-Kur'ân*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut 2014.

....., *el-Arz fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut 2006.

....., *el-Hayevan fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut 2005.

....., *Medhal ilâ Dirâseti'l-Îcâzi'l-İlmî fi'l-Kur'âni'l-Kerîm ve's-Sünneti'n-Nebeviyyeti'l-Mutahhara*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 2009.

er-RÂZÎ, Fahrüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer, *Mefâtihi'l-Ğayb*, Dârü'l-Fikr, Beyrut 2005.

eş-ŞA'RAVÎ, Muhammed Mütevellî, *Tefsirü'l-Kur'ân*, Medya protec, Kahire 2016.

SALLÂBÎ, Ali Muhammed Muhammed, *el-Mu'cizetü'l-Hâlide el-Îcâzü'l-İlmî fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Dârü İbn Kesîr, Beyrut 2013.

ŞELEBÎ, Hind, *et-Tefsirü'l-İlmî li'l-Kur'âni'l-Kerîm beyne'n-Nazariyyat ve't-Tatbîk*, Matbaatu Tunus, Kartac, 1985.

ŞEVKANÎ, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Fethü'l-Kadîr*, Dârü'l-Vefa, Kahire 2014.

TABERÎ, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr, *Camiü'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'ân*, thk. Heyet, Dârü's-Selam, Kahire 2008.

TAYYÂR, Müsaid b. Süleyman b. Nasır, *el-Îcâzu'l-ilmî ilâ Eyne ?*, Dârü İbni'l-Cevzî, Riyad 1433.

TİRMİZÎ, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre, *Sünenü't-Tirmizî*, thk., İbrahim Atva, Mustafâ el-Babî el-Halebî, Kahire 1975.

YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Fazilet Neşriyat, İstanbul 2015.

ZEHEBÎ, Muhammed Hüseyin, *et-Tefsir ve'l-Müfessirûn*, Dârü'l-Erkam, Beyrut ty.

<http://www.elnaggarzr.com/catpg/9/الكتاب%20الدكتور>.html (Erişim Tarihi: 25.02.2018)